

Estetisk – filosofiska fakulteten
Litteraturvetenskap

Sonja Josefsson

Romeo och Julia som drama och film

Romeo and Juliet as drama and film

C-uppsats
Examensarbete 15p

Datum: 2010-01-27

Handledare: Ingrid Mossberg –
Schullerqvist

Examinator: Olle Widhe

Abstract

We read different kind of texts every day. We can for example choose to read a book or to watch a film. While we read we can receive and interpret texts. That's means, for example, that we can have different envisionments about the drama and the film based on it.

Based on Langer's reception theory about "envisionments", I've wanted to examine and clarify the differences and similarities of envisionments between two texts. I have mainly examined and focused on *Romeo and Juliet* as drama and film. My study is comparative and qualitative. The background for my examination is found in "a broader concept of text" as described in School Curriculum – Swedish for upper secondary school, and the research of Olin – Scheller and Johansson.

According to the conclusions in my study we can have varying conceptions of different texts as readers. The result of my study has shown that the interpretation and our envisionments could be different and depends on how the text is narrated. Envisionments in a drama text depend on the images we create without ourselves while reading the text. The drama can also be seen on a theatre and then can our envisionments depend on how it is presented by the theatre actors. In the film text our envisionments depends on the visualisation, sound and sound effects, colours and perspective of camera etc.

Keywords: reception theory, narratology, drama, film, interpreting

Sammanfattning

Vi människor läser texter av olika slag varje dag. Vi kan till exempel välja att läsa en bok eller att se en film. Medan vi läser kan vi föreställa och tolka texten på olika sätt. Det betyder att vi kan ha olika föreställningsvärldar om till exempel ett drama och en film baserad på det.

Med utgångspunkt i Langers receptionsteori om föreställningsvärldar har jag velat undersöka och klargöra om det finns skillnader eller likheter i föreställningsvärldar mellan två texter. I första hand har jag undersökt och fokuserat på *Romeo och Julia* som drama och film. Min studie är jämförande och kvalitativ. I bakgrunden för min undersökning ligger det vidgade textbegrepp som beskrivs i styrdokumentet om ämnets karaktär och uppbyggnad för svenska för gymnasiet och Olin – Schellers och Johanssons forskning.

Enligt vad som framkommit i min studie kan vi som läsare ha olika föreställningsvärldar av texter. Resultatet av min studie har visat att föreställningsvärldarna skiljer sig åt beroende på hur texten berättas. Föreställningsvärldar av en dramatext beror på vilka inre bilder vi skapar medan vi läser det. Dramat kan också betraktas på teatern och då kan föreställningsvärldar påverkas av hur dramatexten presenteras av teaterns skådespelare. I en filmtext finns redan bilder men föreställningsvärldarna påverkas av filmens visualisering, ljud och ljudeffekter, färger och kameraperspektiv osv.

Nyckelord: receptionsteori, narratologi, drama, film, tolkning

Innehållsförteckning

Inledning.....	2
2. Problemformulering, syfte och frågeställningar.....	4
2.1. Problemformulering	4
2.2. Syfte	4
2.3. Frågeställning	5
3. Metod, urval och avgränsningar.....	6
3.1. Val av film.....	6
3.2. Val av drama	7
3.3. Avgränsningar	7
4. Bakgrund	8
4.1. Hur ser styrdokumentet på frågan att läraren ska arbeta med film och dramatext i svenska?	8
4.1.1. Ämnesbeskrivning - svenska för gymnasiet.....	8
4.1.2. Ämnets karaktär och uppbyggnad.....	9
4.1.3. Mål att sträva mot	10
4.1.4. Betygskriterier i svenska för gymnasiet	10
4.1.5. Kommentar till Lpf 94	11
4.2. Text och ett vidgat textbegrepp i en tidigare forskning	12
4.3. Att tolka texter.....	12
4.4. Olika sätt att arbeta med film i skolan.....	13
4.4.1. Film som illustration	14
4.4.2. Film som utfyllnad.....	14
4.4.3. Film som jämförelse	15
5. Teori	17
5.1. Langers receptionsteori om olika föreställningsvärldar	17
5.2. Att förstå en text.....	19
5.3. Hur berättas ett drama?	21
5.4. Hur berättas en film?	22
5.5. Drama blir film.....	22
6. Analys.....	24
6.1. Dramatext blir en film	24
6.2. Skillnader och likheter mellan dramat och filmen	28
7. Resultat och diskussion	32
7.1. Flera likheter eller skillnader?.....	32
7.2. Från läsning till förståelse	33
7.3. Vidare forskning.....	36
Litteraturförteckning	37

Bilagor

Inledning

I skolan läser eleverna olika texter och arbetar med dem på olika sätt. Men vad kan definieras som en text? I Lpf 94, i delen om svenskämnetns syfte och mål, är textbegreppet utvidgat.¹ Där står att: ”tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar förutom skrivna och talade texter även bilder.”² Olin – Scheller beskriver och definierar begreppet text på följande sätt: ”genom att utgå från vilken typ av element texten är uppbyggd av, är det möjligt att skilja olika texttyper åt.”³ Hon menar att en text ”inte är nödvändigtvis begränsad till bokstäver och siffror, utan kan även inbegripa ljud och bilder”.⁴ Detta är då ett vidgat textbegrepp.

Under min VFU visade min handledare en av filmversionerna av *Romeo och Julia* för eleverna. Handledaren sa att han följde styrdokumentet och därför ville han arbeta med ett vidgat textbegrepp i svenska. När vi diskuterade valet mellan bok eller film sa han att i brist på tid kan man använda sig av filmen. Istället för att läsa dramat fick eleverna se en film från 1968, baserad på Shakespeares *Romeo och Julia*. Min VFU-handledare sa också att han valde just denna version med tanke på att replikerna i filmen är mer lika dramat.

I styrdokumentet står det att:

Svenska är ett kommunikationsämne och att främja elevernas språkutveckling är en övergripande uppgift inom ämnet. De språkliga aktiviteterna är i sig också väsentliga kunskapsområden. Inom ämnet ryms teoretisk kunskap om att läsa, skriva, tala, samtala, lyssna samt kunskap om att tolka både text och bilder.⁵

Det kan tolkas som att eleverna kan skapa kunskap om olika texter medan de ”läser, talar, skriver, samtalar och tolkar” olika texter. Det betyder att eleverna kan utveckla sitt språk när de läser både texter och bilder. Jag tolkar detta som att i ämnet svenska på gymnasiet ska

¹ Skolverket (2009)a; *Ämnets syfte, Mål att sträva mot och Ämnets karaktär och uppbyggnad* [Hämtat: 2009-03-09].

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=>

² Skolverket (2009)a.

³ Olin - Scheller, Christina (2006): *Mellan Dante och Big Brother*. Karlstad: Karlstads universitet. s.17f.

⁴ Olin - Scheller (2006).

⁵ Skolverket (2009)a.

man arbeta med ett vidgat textbegrepp och att eleverna på gymnasiet ska ”läsa, tala, skriva, samtala och tolka” även texter som omfattas av definitionen för ett vidgat textbegrepp.

2. Problemformulering, syfte och frågeställningar

2.1. Problemformulering

Enligt betygskriterier för ämnet Svenska B för gymnasiet ska eleverna ”tillägna sig litterära texter från skilda epoker och kulturer via böcker, teater och film och påvisa samband och skillnader.⁶ Själva begreppet text är utvidgat och omfattar även film. Lärarna på olika gymnasieskolor arbetar med film i sin undervisning på olika sätt. Dessa beskrivs bland annat i Olin – Schellers avhandling *Mellan Dante och Big Brother*⁷. I avhandlingen skriver hon om tre olika metoder att arbeta med film i skolan. Hon använder sig av fyra olika klasser och fyra lärare i svenska. Enligt henne kan filmen användas som illustration, utfyllnad eller som jämförelse. En ingående beskrivning av dessa tar jag upp i fjärde kapitlet i detta arbete.

Olin – Schellers forskning har visat att det finns en del problem med att arbeta med film som text.⁸ Problemen, enligt henne, ligger ofta i att lärarna föredrar texter skrivna i en bok. Lärarna i avhandlingen anser att de här texterna är ”den rätta versionen”. Min VFU-handledare anger ett argument för att arbeta med film i skolan. Hans sätt att arbeta med film i skolan används för att spara tiden som krävs för att läsa en omfattande bok. Det vill säga att i brist på tid för bokläsning använder han sig av film.

2.2. Syfte

I svenskämnets karaktär och uppbyggnad betonas kunskaper i och om språk och litteratur.

Jag citerar:

Kunskaper i och om språk och litteratur är ämnets huvudsakliga innehåll. Litterära, språksociologiska och språkvetenskapliga aspekter samspelar. Detta bidrar till ett fördjupat språkmedvetande och insikter i hur man använder

⁶ Skolverket (2009)c; *Betygskriterier Svenska B* [Hämtat: 2009-03-09]
<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=17&skolform=21&id=3206&extraId=1585>

⁷ Olin - Scheller (2006).

⁸ Olin - Scheller (2006).

språket i olika sammanhang samt till en större förståelse av litteraturen och en djupare kunskap om den.⁹

Men vad innebär det att förstå en text? Hur kan man förstå *Romeo och Julia* om man har sett den på film i jämförelse om man har läst dramat? Hur kan man tillägna sig en dramatext och en film baserad på den och hur kan man förstå dessa två texter?

Judith Langer har forskat kring frågor om läsarens föreställningsvärldar.¹⁰ Föreställningsvärldar betyder att varje läsare kan föreställa sig både världen och textvärlden, menar hon. Langer menar också att föreställningsvärldar ändras medan man läser en text. Hon menar att föreställningsvärldar byggs upp i läsarens medvetande och att byggandet av föreställningsvärldar kan leda till förståelse om texten.

En dramatext och en film är två olika medier och båda två skapar olika förutsättningar för byggandet av föreställningsvärldar. Syftet med detta arbete är att beskriva och problematisera hur en dramatext och en film baserad på den inbjuder läsaren till byggandet av olika föreställningsvärldar.

2.3. Frågeställning

Min frågeställning består av följande frågor:

1. Vilka likheter och skillnader finns mellan det skrivna dramat och en filmatisering av det?
2. Vilka scener som saknas i filmen och hur kan det påverka de föreställningsvärldar som skapas?

⁹ Skolverket (2009)a.

¹⁰ Langer, Judith A. (2005): *Litterära föreställningsvärldar*, Göteborg: Daidalos. och Langer, Judith A. (1992): ed. *Literature instruction. A focus on student response*, Urbana.

3. Metod, urval och avgränsningar

För att kunna bilda mig en uppfattning om hur två olika texter kan inbjuda läsaren till byggandet av föreställningsvärldar har jag använt mig av jämförande textanalys. Den metoden beskrivs i boken *Metodbok för medievetenskap*.¹¹

Min analys bygger på en detaljerad undersökning av två scener i dramatexten och två motsvarande scener i filmen *Romeo och Julia*. Dramatexten, skriven av William Shakespeare, är en översättning av Göran O. Eriksson.¹² I min uppsats kommer jag att använda mig av begreppet ”drama” eller ”dramatext” då jag avser den grafiska texten skriven av William Shakespeare i översättning av Göran O. Eriksson.

Analysen börjar jag med att undersöka hur dramat och filmen är berättade (narratologi). Nästa steg blir att undersöka likheter och/eller skillnader mellan dessa två texter. Jag kommer att jämföra dramats scener med filmens för att undersöka hur skillnader i scenerna i dessa två texter kan påverka de föreställningsvärldar som kan skapas.

3.1. Val av film

Filmen *Romeo och Julia* är inspelad på slutet av 1960-talet.¹³ Zeffirelli hade för avsikt att skapa en film som skulle påminna mycket om dramat som filmen är baserad på.¹⁴ I det syfte valde han med omsorg skådespelare som passade med åldern på den kvinnliga skådespelaren. Olivia Hussey var knappt femton när hon spelade Julia och Whiting var bara ett par år äldre, precis som i Shakespeares drama. På grund av Zeffirellis försök att skapa en film som skulle påminna om dramat ville jag undersöka hur mycket det stämmer överens. Jag har valt att analysera dramat först och sedan filmen. I min analys ville jag även undersöka vad som händer när ett drama överförs till en film.

¹¹ Östbye m.fl. (2004): *Metodbok för medievetenskap*, Trelleborg. Liber. s.62ff.

¹² Shakespeare, William (2003): *Romeo och Julia*. Översättning av Göran O. Eriksson. Stockholm: Ordfront.

¹³ Zeffirelli, Franco (1968): DVD; *Romeo and Juliet*. BHE film and Paramount Pictures.

¹⁴ Hapgood, Robert (1998): *Popularizing Shakespeare. The artistry of Franco Zeffirelli*. I Boose, E. Linda & Burt, Richard: *Shakespeare the movie. Popularizing the plays on film, tv and video*. London. Routledge. s. 80ff.

3.2. Val av drama

Jag har valt att analysera dramat *Romeo och Julia* översatt av Göran O. Eriksson¹⁵ på grund av det han skrev om sin översättning från engelska till svenska dvs. att han också använde sig av sina upplevelser av texten och inte bara direkta översättningar.

3.3. Avgränsningar

I detta arbete har jag valt att arbeta med dramat *Romeo och Julia* och en filmatisering av detta. Både dramat och filmen har jag läst och sett tidigare, i andra sammanhang. Detta innebär att jag redan hade en uppfattning om berättandet i dramat och filmen. Den ursprungliga iden var att analysera alla scener i båda texterna, men eftersom det skulle vara för omfattande i förhållande till detta arbete avgränsade jag mig till att ta upp två scener i båda texterna.

Scenerna i min analys var scen 1 i akt 1 i dramat och scen 1 som kallas "House of Dignity" i filmen.¹⁶ Jag har valt dessa två scener för att jag har för avsikt att se om det finns några viktiga likheter eller skillnader i hur texterna börjar berättas. Vidare har jag valt att analysera scen 3 akt 5 i dramat¹⁷ och scenen "Lovers' Farewell" i filmen¹⁸. Dessa scener valde jag främst för att se skillnader i hur dramat och filmen slutar. Jag har även valt en översättning till svenska för att kunna jämföra texterna i dramat och filmen.

¹⁵ Shakespeare (2003).

¹⁶ Shakespeare (2003).

¹⁷ Shakespeare (2003).

¹⁸ Zeffirelli (1968).

4. Bakgrund

I det här kapitlet ska jag beskriva och problematisera hur styrdokumentet för svenskundervisningen på gymnasiet preciserar användandet av det vidgade textbegreppet i undervisningen. Därefter kommer jag att definiera begreppet ”ett vidgat textbegrepp” och hur man kan arbeta med ett sådant i skolan utifrån en tidigare forskning. I det här sammanhanget använder jag mig av Olin – Scheller avhandling *Mellan Dante och Big Brother*.¹⁹ Jag lyfter också fram tidigare forskning om skillnader mellan att läsa en prosa och att se en film. I det sammanhanget använder jag mig av Johanssons avhandling *Mimetisk syskonskap. En representationsteoretisk undersökning av relationen fiktionsprosa – fiktionsfilm*.²⁰

4.1. Hur ser styrdokumentet på frågan att läraren ska arbeta med film och dramatext i svenska?

4.1.1. Ämnesbeskrivning - svenska för gymnasiet

I Lpf 94, i syftet för ämnet svenska för gymnasiet, betonas vikten av språk, litteratur och bildmedier som något som kan bidra till elevernas mognad och personliga utveckling.²¹ I ämnet svenska ska eleverna ha möjlighet att uppleva och diskutera olika texter. Texterna ska kunna väcka lust och utmana elevernas åsikter. Genom att arbeta med olika texter kan eleverna utveckla sin kommunikativa förmåga. I styrdokumentet står också att ”inom svenskämnet skall eleverna få rikligt med tillfällen att använda och utveckla sina färdigheter i att tala, lyssna, se, läsa och skriva och att möta olika texter och kulturyttringar.”²² Det betyder att när eleverna arbetar med texter, det vill säga när de läser, diskuterar eller skriver om olika texter, kommer det att leda till bättre förståelse om texterna och också till elevernas utveckling.

I styrdokumentet, under rubriken ”Ämnets karaktär och uppbyggnad” i ämnet svenska för gymnasiet, är textbegreppet utvidgat. Där står att ”tillägna sig och bearbeta texter behöver inte alltid innebära läsning utan även avlyssning, film, video etc. Ett vidgat textbegrepp innefattar

¹⁹ Olin - Scheller (2006).

²⁰ Johansson, Christer (2008) : *Mimetisk syskonskap. En representationsteoretisk undersökning av relationen fiktionsprosa – fiktionsfilm*: Stockholm. US – AB [Hämtat: 2009-02-14 från <http://www.diva-portal.org/su/theses/abstract.xsql?dbid=7447>].

²¹ Skolverket (2009)a.

²² Skolverket (2009)a.

förutom skrivna och talade texter även bilder.”²³ Enligt citatet ska eleverna kunna tala, läsa och samtala om både texter och bilder. På detta sätt kan en film likställas med litterära texter i det avseende att eleverna ska tillägna sig och bearbeta även film som text i skolan. Johansson påpekar i sin avhandling att man kan tolka olika intryck som finns i alla texter med hjälp av våra sinnen.²⁴ Det betyder att läsaren läser olika texter på olika sätt. Mer om Johanssons sätt att se på hur läsaren kan förstå och tolka olika texter med hjälp av sina sinnen beskriver jag senare i detta arbete. I målen som skolan ska sträva mot beskrivs olika sätt att arbeta med olika texter i skolan.

4.1.2. Ämnets karaktär och uppbyggnad

Kärnämnet svenska är uppdelat i två kurser, Svenska A och Svenska B. Språk och litteratur utgör det väsentliga innehållet i båda kurserna, men tyngdpunkterna är olika. Det finns ytterligare tre karaktärsämneskurser: Svenska C – muntlig och skriftlig kommunikation, Litteratur och litteraturvetenskap samt Litterär gestaltning. Dessa kurser förutsätter kunskaper motsvarande Svenska A och kurserna kan antingen läsas efter eller parallellt med Svenska B. Även elever som studerar svenska som andraspråk kan läsa karaktärsämneskurserna.

Kursen Svenska A bygger mest på utveckling av elevernas kommunikation i tal och skrift. I ämnet Svenska A läggs inte betoningen på vilka texter eleverna ska arbeta med. Begreppet text används sparsamt i det här sammanhanget.

I ämnet Svenska B utvecklas begreppet text på följande sätt: ”Läsning enligt elevernas önskemål ingår även i Svenska B, men litterära och andra texter fokuseras tydligare som kunskapskällor.”²⁵ Begreppet ”andra texter” kan tolkas på olika sätt och kan omfatta bildbaserade texter, musik, men även sakprosa. Det är i Svenska B som det ställs krav på eleverna att kunna arbeta även med andra texter än de litterära. ”Svenska B har jämfört med Svenska A en mer analytisk inriktning och ger eleverna möjligheter att utveckla en förståelse av både skrift- och bildbaserade texters djupare innebörd.”²⁶

²³ Skolverket (2009)a.

²⁴ Johansson (2008).

²⁵ Skolverket (2009)a.

²⁶ Skolverket (2009)a.

4.1.3. Mål att sträva mot

I ämnet svenska för gymnasiet ska eleverna få möjlighet att ”utveckla sin förmåga att bearbeta sina texter utifrån egen värdering och andras råd, bredda sin stilistiska förmåga och få pröva olika texttyper och konstnärliga uttrycksmedel.”²⁷ Mål är också att hjälpa eleverna ”att utveckla den egna läskunnigheten, så att förmågan att tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter, såväl skrift- som bildbaserade, svarar mot de krav som ställs i ett komplicerat och informationsrikt samhälle.”²⁸ Min tolkning är att begreppet text utvidgas här med tanke på att eleverna ska tolka och förstå olika texter inte enbart de skönlitterära. Johansson påpekar dock att det finns en viss skillnad i hur vi tolkar olika texter.²⁹

Vi lever i ett mediasamhälle och ett av svenskämnets mål är också att eleverna ska skaffa sig kunskapen om olika medier. I ämnet svenska för gymnasiet ska eleverna ”tolka, kritiskt granska och analysera olika slag av texter”.³⁰ Jag tolkar detta som att eleverna ska tillägna sig bland annat drama och film som text. Begreppet ”ett vidgat textbegrepp” beskrivs i styrdokumentet som innebär att både film och drama (som typografisk text) ses som text.³¹

4.1.4. Betygskriterier i svenska för gymnasiet

I ämnet Svenska A är målen mest fokuserade på ”läsning av saklitteratur och litterära texter från olika tider och kulturer”.³² För betyget Godkänt skall eleven bland annat kunna ”sammanfatta huvudinnehållet i olika slags texter.” Det kan betyda att även film som text omfattas av betygskriterier. För betyget Väl godkänt skall eleven kunna: ”läsa även mer avancerade texter av olika slag” och ”relatera det lästa till sina kunskaper och erfarenheter och reflektera över innehåll och form.”³³

²⁷ Skolverket (2009)a.

²⁸ Skolverket (2009)a.

²⁹ Johansson (2008).

³⁰ Skolverket (2009)a.

³¹ Skolverket (2009)a.

³² Skolverket (2009)b; *Betygskriterier Svenska A* [Hämtat: 2009-03-09]

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=17&skolform=21&id=3205&extraId=1585>

³³ Skolverket (2009)b.

I ämnet Svenska B ligger vikten på litterära texter men här nämns även andra texter. De andra texterna har anknytning till vald studieinriktning. I betygskriterier för Godkänd skall eleverna bland annat kunna: ”tillägna sig litterära texter från skilda epoker och kulturer via böcker, teater och film och påvisa samband och skillnader.”³⁴ Det betyder att eleverna ska tillägna sig olika texter via film, ordbok osv. Problemet ligger dock i hur man kan tolka själva begreppet ”tillägna sig texter”. Begreppet ”tillägna sig” betyder ”tillgodogöra sig”.³⁵

För att få betyget Väl godkänd skall eleverna även kunna ”göra iakttagelser om bildbaserade mediers uttrycksmedel och analysera självständigt sådana medier.”³⁶ Begreppet uttrycksmedel tar även Johansson upp. Han säger att mediernas uttrycksmedel omfattar bland annat visuellt perspektiv, kamera, ögon och synvinkel.³⁷ Betyget Mycket väl godkänd är det högsta betyget man kan få i gymnasieskolan. För att få det här betyget ska eleven ”läsa texter av många olika slag” och kunna ”tolka bildspråk och uppfatta olika innebörder i lästa texter.”³⁸ Vidare ska eleven ”analysera och bedöma i tal och skrift argumentationen i olika slags texter och medier och dra egna slutsatser.”³⁹ Sammanfattningsvis kan man säga att betygskriterier för Svenska B är mer fokuserade på ett vidgat textbegrepp än i svenska A. Alltså för att uppnå betyget Mycket väl godkänd i Svenska B krävs det av eleverna att de ska kunna analysera olika texter och att kunna förstå dem.

4.1.5. Kommentarer till Lpf 94

Som jag skrev tidigare kan man tolka begreppet ”text” på olika sätt. Begreppet ”andra texter” kan också tolkas på olika sätt och kan omfatta bildbaserade texter, musik, men även sakprosa. Min tolkning är att en skriven dramatext, ett drama som man kan se på teater och film baserad på ett drama kan ses som ”text”.

³⁴ Skolverket (2009)c; *Betygskriterier Svenska B* [Hämtat: 2009-03-09] <http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=17&skolform=21&id=3206&extraId=1585>

³⁵ Malmström, Sten, Györki, Iréne och Sjögren, Peter A. (2003): *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Bonniers.

³⁶ Skolverket (2009)c.

³⁷ Johansson (2008).

³⁸ Skolverket (2009)c.

³⁹ Skolverket (2009)c.

4.2. Text och ett vidgat textbegrepp i en tidigare forskning

I sin avhandling tar Olin – Scheller upp betydelser av begreppet ”text”.⁴⁰ Med text menar hon att begreppet ”etymologiskt härstammar från latinets ”textus” (väv, sammanfogning)”. Hon använder sig också av Anna Gunders definition av begreppet text då hon säger att ”genom att utgå från vilken typ av element texten är uppbyggd av, är det möjligt att skilja olika texttyper åt”. Hennes studie bygger på texter uppbyggda av ”alfanumeriska tecken, typografisk text, ljud och bilder”.

För Olin - Scheller innebär ett vidgat textbegrepp också en vidgad betydelse av verbet läsa. Själva läsningen ser hon som en process där man lagrar eller sammanfogar inte bara bokstäver och siffror utan även bilder och ljud. Ordet läsa betyder i det här sammanhanget ”en aktivitet där man tolkar och tillägnar sig meningen i alla slags texter”, menar hon. Min tolkning är att läsaren kan tillägna sig och tolka olika texter men att det kan ske på olika sätt. Till exempel att tolka en film kan skilja sig från att tolka en typografisk text. Mer om hur man kan tolka olika texter på olika sätt beskrivs i Johanssons avhandling.⁴¹

4.3. Att tolka texter

Johansson påpekar i sin avhandling att vår perception dvs. hur vi tolkar texter med hjälp av våra sinnen förstärks genom olika ljud och ljudeffekter i en visuell och auditiv film.⁴² Han använder sig bland annat om Fowlers teorier då han säger att se på film är ”en perceptuell upplevelse där uttryck som visuellt perspektiv, kamera, ögon och synvinkel frammanar bilden av en betraktare i det fiktiva rummet.”⁴³ Perceptionen som begrepp används främst inom psykologin men Johansson använder sig av begreppet även i sin avhandling inom litteraturvetenskap.⁴⁴ Han menar att med hjälp av syn, känsel och hörsel tolkar man olika intryck. Dessa intryck finns i alla texter, menar han, men de gestaltas olika i en skriven text och i en visuellt gestaltad text. Detta beskriver han med följande ord:

⁴⁰ Olin - Scheller (2006).

⁴¹ Johansson (2008).

⁴² Johansson (2008).

⁴³ Johansson (2008): s.369.

⁴⁴ Johansson (2008): s.254.

En litterär berättelse kan beskriva ett föremåls form utan att samtidigt nämna dess färg eller representera en händelse utan att också representera de involverade existenserna. I filmens avbildningar är färger och former, ting och egenskaper, händelser, karaktärer och miljöer med nödvändighet förenade och mer eller mindre sammansmälta. I den litterära passagen ovan implicerar ljus och rörliga skuggor det dolda och implicita. Filmbilden kan inte isolera tecknet för ljus eller tecknet för skugga utan ljus och skugga måste uppträda direkt relaterade till varandra och till andra rumsliga detaljer.⁴⁵

Detta innebär att vi konstruerar våra föreställningsvärldar⁴⁶ med bl.a. hjälp av olika sinnen medan vi läser texter som är presenterade i olika medier. Johansson menar att det finns en stor skillnad i hur vi uppfattar texten i en film och ett drama. Han menar också att flera sinnen är involverade medan vi läser en film, jämfört med när vi läser ett drama. Medan läsaren läser dramatexten konstruerar hon eller han föreställningsvärldar om texten. Man kan tolka det som att den visuella gestaltningen och ljudet ger flera intryck, flera möjligheter att skapa föreställningsvärldar. Det betyder att tillägna sig och förstå en skriven text och en filmatisering på en text kan skilja sig åt. Frågan är vilken betydelse detta har för lärandet?

4.4. Olika sätt att arbeta med film i skolan

I inledningen i detta arbete beskriver jag hur min VFU-handledare använder sig av film i sin undervisning. Medan jag hade min VFU visade han filmen *Romeo och Julia* av Franco Zeffirelli för eleverna. Filmvisningen sträckte sig ut på två lektionspass eftersom filmen var två timmar lång. Läraren anser att många elever behöver mer än två timmar för att läsa dramat *Romeo och Julia*. Därför använder han sig av filmvisningen. Hans diskussion inriktades dock mer på dramat än på filmen. Slutsatsen som jag kan dra är att han inte tar till vara på skillnaderna i mediernas art och deras betydelse för lärandet.

I sin avhandling *Mellan Dante och Big Brother* skriver Olin-Scheller om tre olika metoder att arbeta med film som text i skolan.⁴⁷ Enligt henne kan filmen användas som illustration, utfyllnad eller som jämförelse.

⁴⁵ Johansson (2008): s.254.

⁴⁶ Langer (1992) och Langer (2005).

⁴⁷ Olin – Scheller (2006).

4.4.1. Film som illustration

Att använda sig av film som illustration är det vanligaste sätt att arbeta i skolan, påstår Olin - Scheller⁴⁸. Syftet med filmen i litteraturundervisningen är att illustrera eller "åskådliggöra den tidsepokens idéer och ideal" eller som "ett titthål in i historien" där eleverna bland annat kan få en inblick om tidstypiska kläder.⁴⁹ Filmen används också som en illustration av det skönlitterära verket. Lärare som använder sig av det här sättet att arbeta med film i litteraturundervisningen brukar visa olika filmer som är adapterade på klassiska verk, konstaterar Olin – Scheller.⁵⁰ Hon påpekar vidare att lärarna som brukar använda sig av filmen som illustration inte brukar analysera eller bearbeta filmer.

Olin – Scheller lyfter även fram några problem som läraren kan stöta på när man arbetar med film på det här sättet.⁵¹ Hon menar att diskussioner om filmtexten kopplas oftast till den ursprungliga texten, även om eleverna inte har läst den texten. På så sätt hindras eleverna att utveckla sin förståelse av filmtexten. Utifrån lärarens sätt att bearbeta den skönlitterärtextern trots att eleverna inte har läst den utan sett en film baserad på den kan uppfattas som att läraren värderar den litterära texten högre. Inte heller min VFU-handledare analyserade filmen eftersom lektionen fokuserade på hans kommentarer om dramat inte om filmen. Syftet med att se på en film var dock att spara tiden som krävdes för att läsa dramat som en typografisk text.

4.4.2. Film som utfyllnad

Vissa lärare i Olin – Schellers avhandling använder sig av filmen som utfyllnad till skönlitteratur.⁵² Hon tar upp exempel från en klass där eleverna läste en roman och tittade på en film. Romanen och filmen skildrade förföljelse, rasism, etnisk rensning och mobbning. Filmen skildrade en judisk familj under Förintelsen.

⁴⁸ Olin – Scheller (2006): s.230ff.

⁴⁹ Olin – Scheller (2006): s.234.

⁵⁰ Olin – Scheller (2006). s.230ff.

⁵¹ Olin – Scheller (2006).

⁵² Olin – Scheller (2006).

Enligt Olin – Scheller uppfattades romanen, av eleverna, som objektiv och osentimental och filmen som komisk och humoristisk.⁵³ Hon menar vidare att filmen uppfattades som svårläst och ointressant och att eleverna inte kunde skapa föreställningsvärldar om den. Eleverna fick ingen introduktion till filmen och de fick inte heller bearbeta sina intryck om den, påpekar Olin - Scheller.⁵⁴ Jag tolkar detta som att eleverna inte skapade förståelse om filmen som text.

Olin - Scheller menar också att lärarna i hennes avhandling ser på film som en text som ska upplevas – inte analyseras. I det här sättet att arbeta med film ligger fokus på upplevelse om texten inte på textens förståelse, konstaterar hon. Eftersom eleverna inte har behandlat texterna blir de tvungna att gå tillbaka och försöka etablera kontakt med texterna och börja konstruera föreställningsvärldar, påpekar Olin – Scheller.⁵⁵ Inte heller min VFU-handledare behandlade film som text efter att han visade den för eleverna. Detta kan också tolkas som att filmen bara ska upplevas inte analyseras eller tolkas. Detta med tanke på att hans diskussion fokuserade mer på dramat som eleverna inte har läst.

4.4.3. Film som jämförelse

I det här sättet att arbeta med film använder sig läraren av ett skönlitterärt verk och en film för att ”känna igen den äldre, klassiska skönlitteratur som undervisningen just då bearbetar.”⁵⁶ Till exempel använder man sig av filmen för att koppla tematiken till litteraturen dvs. eleverna skulle arbeta med intertextualitet. Olin – Scheller påpekar i sin avhandling att tanken med filmen var att eleverna skulle få en bättre förståelse om filmtexter genom att koppla den till verkets tematik i en annan text.⁵⁷ Resultatet blev att eleverna återberättade handlingen i filmen istället för att koppla dessa två texter till varandra eftersom de inte visste vad intertextualitet är. Eleverna hade svårt att dra paralleller mellan texterna och därför kunde de inte fördjupa sina resonemang om texterna. På grund av svårigheterna att arbeta med intertextuell textanalys valde eleverna att fokusera på filmens handling, påpekar Olin – Scheller.⁵⁸ Samma resultat blev även från exemplet från min VFU. Det vill säga, eleverna

⁵³ Olin – Scheller (2006).

⁵⁴ Olin – Scheller (2006). s.230ff.

⁵⁵ Olin – Scheller (2006).

⁵⁶ Olin – Scheller (2006).

⁵⁷ Olin – Scheller (2006).

⁵⁸ Olin – Scheller (2006).

fokuserade på filmens handling eftersom de inte har läst dramat (trots att handledaren från min VFU ställde frågor om dramat inte om filmen). Eftersom eleverna inte har läst dramatexten hade de ingen chans att jämföra den med filmen. Då spelar det ingen roll hur mycket vet eleverna om intertextualiteten.

Alla tre metoderna att arbeta med film i skolan har vissa svårigheter, påpekar Olin – Scheller.⁵⁹ Hon menar också att man inte ska dra en skarp gräns mellan litterära och andra texter och att målet inte är hur texten är berättad utan hur den kan tolkas och hur eleverna aktivt kan delta i diskussionen om texter. Här betonas också vikten av att eleverna kritiskt ska förhålla sig till berättelser i form av skriven text, bild, film eller ljud.⁶⁰

Vilka mål lärare och elever ska uppfylla med olika texter i skolan finns beskrivet i styrdokumentet. Enligt styrdokumentet ska eleverna tillägna sig och förstå texter.⁶¹ Därför kan man säga att grunden till textförståelse ska ligga i diskussion, samtal, tolkning och skrivande om texterna som eleverna läser och inte i textens narratologi. Mer om hur texterna är berättade beskriver jag i nästa kapitel i detta arbete.

⁵⁹ Olin – Scheller (2006).

⁶⁰ Olin – Scheller (2006).

⁶¹ Skolverket (2009)a.

5. Teori

I det här kapitlet kommer jag att beskriva vad olika föreställningsvärldar om texter innebär. Jag vill också lyfta fram teorierna kring narratologi för att belysa det som händer med dramatekst när den blir adapterad till en film. För att kunna jämföra dessa två texter ska jag även ta upp teorier kring hur man kan förstå olika texter genom att röra sig i olika föreställningsvärldar. För att kunna studera hur olika texttyper inbjuder läsaren att uppmärksamma olika aspekter i dramatexten och filmen *Romeo och Julia* kommer jag att definiera begreppet ”föreställningsvärldar”. Jag kommer att använda mig av Judith Langers receptionsteori.⁶²

5.1. Langers receptionsteori om olika föreställningsvärldar

Langers receptionsteori bygger på begreppet ”föreställningsvärldar”.⁶³ Begreppet innebär att man kan föreställa sig både världen och textvärlden medan man läser en text. Med hjälp av hennes teori om föreställningsvärldar kan man studera hur olika texttyper inbjuder läsaren att uppmärksamma olika aspekter i texten – beroende på det medium som texten iscensätts i. Föreställningsvärldarna bygger på personliga och kulturella erfarenheter och läsarens relation till den pågående upplevelsen av texten och därför skiljer de sig åt mellan olika läsare. Johansson påpekar i sin avhandling att det finns skillnader mellan hur olika läsare tolkar olika texter.⁶⁴ Med tanke på att flera sinnen är involverade medan man ser en film kan tolkningen av filmen skiljas från läsare till läsare, menar han. Detta kan innebära att olika läsare skapar olika föreställningsvärldar med hjälp av sina sinnen. Medan vi läser förändras föreställningsvärldarna, påpekar Langer. Hon menar att medan vi läser skapas en process mellan läsaren och texten.⁶⁵

Hon urskiljer fyra olika stadier i den här processen:

⁶² Langer (2005): s.23ff.

⁶³ Langer (2005): s.23ff.

⁶⁴ Johansson (2008).

⁶⁵ Langer (2005).

1. Första fasen i Langers receptionsteori heter ”Att vara utanför och kliva in i en föreställningsvärld”.⁶⁶ I den här fasen kommer läsaren i kontakt med texten genom att använda sig av sina tidigare kunskaper om t.ex. genre, karaktärer, handlingen. Här skapas det första intrycket om texten. Johansson menar att föreställningsvärldar skiljer sig åt mellan drama och film eftersom texterna uttrycker sig på olika sätt.⁶⁷ Langer menar att i den här fasen skapar läsaren inledande uppfattningar och antaganden om texten.⁶⁸

2. ”Att vara i och röra sig genom en föreställningsvärld” är en fas där läsaren skapar en ny betydelse i förhållande till fas ett.⁶⁹ Langer påstår att i den här fasen byter läsaren perspektiv eller identifierar sig med olika personen med utgångspunkt det som läsaren läser i texten.⁷⁰ Enligt henne, är läsaren fängslad av textens berättelse och befinner sig inne i föreställningsvärlden i den här fasen. Langer menar att i den här fasen använder sig läsaren av ytliga uppfattningar eller som Johansson säger ”olika intryck av texten”⁷¹. Därför kan man konstatera att det finns flera intryck att bygga föreställningsvärldar med.

Langer menar att läsaren använder sig av sin kunskap, erfarenhet, om sin kunskap om texter, om sig själv, livet och så vidare i den här fasen. Med hjälp av dem fördjupar läsaren sin förståelse om texten, påpekar hon. Langer säger också att läsaren skapar en bild om vad han eller hon tror att texten handlar om i fas två.⁷² Här sätts läsarens tankar i rörelse och idéerna om texten utvecklas. I den här fasen spekulerar läsaren om texten, testar idéer och låter sin föreställningsvärld om texten vara öppen för förändringar, påpekar hon.⁷³

3. ”Att stiga ut och tänka över det man vet” är en fas där läsaren distanserar sig från texten och tänker över det han eller hon har läst, påpekar Langer.⁷⁴ Hon påstår att det är i den här fasen som läsaren börjar reflektera över egna åsikter om textens olika teman och kopplar texten till sitt eget liv. Johansson menar också att texterna och föreställningsvärldar om dem skiljer sig åt. Han menar att olika läsare kopplar det de läser till olika saker från sitt eget liv.⁷⁵ Langer

⁶⁶ Langer (2005).

⁶⁷ Johansson (2008).

⁶⁸ Langer (2005).

⁶⁹ Langer (2005).

⁷⁰ Langer (2005).

⁷¹ Johansson (2008).

⁷² Langer (2005).

⁷³ Langer (2005).

⁷⁴ Langer (2005).

⁷⁵ Johansson (2008).

påstår vidare att den här fasen inte används lika frekvent som andra faser eftersom alla texter inte berör läsarens eget liv. Dessutom krävs det en del ytterligare litterära erfarenheter innan en text kan påverka läsaren.⁷⁶

4. I fjärde fasen, ”Att stiga ut ur och objektifiera upplevelsen”, skapar läsaren mer förståelse om texten.⁷⁷ Det som hon poängterar i den här fasen är att läsaren distanserar sig från den föreställningsvärld som han eller hon har skapat, menar Langer. Här börjar läsaren reflektera över texten. I den här fasen objektiverar läsaren sin förståelse av texten, konstaterar hon. Langer menar att i den här fasen tänker läsaren över den lästa texten, gör en analys av texten och ”kopplar den till andra verk eller upplevelser om texten”⁷⁸. Langer påstår också att i fjärde fasen kan läsaren fokusera på bland annat ”textens struktur, litterära anspelningar och författarens sätt att skriva texten”⁷⁹. Johansson påpekar att intryck av en filmatiserad text skiljer sig från andra texter.⁸⁰ Detta kan tolkas som att textens struktur, textens anspelningar och manusförfattarens sätt att skriva en filmtext också skiljer sig åt. I denna fas är läsaren medveten om varför en text är viktigt för henne eller honom, påpekar hon. Läsaren är kritiker och medveten om spänningen mellan författarens värld och sin egen värld och jämför sina tolkningar med andras i den här fasen, menar Langer. Här stiger läsaren ut från texten och objektiverar sin upplevelse om texten bland annat när man jämför ett verk med ett annat.

Sammanfattningsvis kan man säga att i andra fasen är läsarens tankar fokuserade på själva föreställningsvärlden medan i fjärde fasen objektiveras olika föreställningsvärldar. De analyseras och jämförs med andra föreställningsvärldar. I sista fasen reflekterar läsaren över vad allt betyder, hur det fungerar och varför.

5.2. Att förstå en text

Målet med textläsning är att få en bättre förståelse för texten. Langer menar att förståelse om en text byggs genom att läsaren bygger sina föreställningsvärldar.⁸¹ Hon påstår att dessa

⁷⁶ Langer (2005).

⁷⁷ Langer (2005).

⁷⁸ Langer (2005).

⁷⁹ Langer (2005).

⁸⁰ Johansson (2008).

⁸¹ Langer (1992) och (2005).

föreställningsvärldar byggs när läsaren ”tänker, känner och anar om texten, ibland medvetet, ofta obemärkt, medan han eller hon bygger upp förståelse”⁸². Langer påstår vidare att ”understanding changes as readers move through a text”.⁸³ Om hur textförståelse skapas med hjälp av fyra faser i receptionsteori, skriver Langer, att ”de kan dyka upp flera gånger under läsandet, under en senare diskussion eller när man i efterhand skriver om, eller reflekterar över verket.”⁸⁴

På sikt (och detta kan vara en utdragen upplevelse) väver vi en större och tätare väv av förståelse. Våra föreställningsvärldar utvecklas ur de skiftande relationer mellan jaget och texten som uppstår från fas till fas. Olika faser får oss att begrunda olika aspekter, de filtrerar våra tankar genom olika filter medan vi utvecklar vår förståelse av texten, föreställningen och livet.⁸⁵

Jag tolkar detta som att läsarens förståelse om texter delvis kan ske genom att läsaren tolkar och analyserar den eftersom i första fasen börjar läsaren skapa en föreställningsvärld, i andra fasen börjar läsaren få en förståelse om texten, i fas tre börjar läsaren reflektera över texten. I fas fyra börjar läsaren analysera texten och koppla den till andra texter eller erfarenhet som också leder till en djupare förståelse om texten. Det finns dock många sätt att analysera en text.

Ett av de vanligaste sätten att använda sig av analysen beskrivs i Olin – Schellers avhandling.⁸⁶ Hon menar att lärarna använder sig av textanalys och intertextualitet (som innebär att koppla verkets tematik i en text till en annan text). Målet är att eleverna ska få en förståelse om filmtexter, påpekar Olin - Scheller. Jag tolkar detta som att textanalys och arbete med intertextualitet anses vara två olika redskap för att förstå en text. Resultatet i Olin - Schellers avhandling visar att målet med att förstå filmtext genom intertextualitet har misslyckats eftersom eleverna inte kunde tillägna sig texterna som de inte har läst.⁸⁷

I boken *Dramatikanalys*⁸⁸ beskriver Birthe Sjöberg vad man kan tänka på när man till exempel vill analysera ett drama. I sin text påpekar hon komplexiteten av att analysera dramat

⁸² Langer (2005), s.29.

⁸³ Langer (1992), s. 39f.

⁸⁴ Langer (2005), s.35.

⁸⁵ Langer (2005), s.35.

⁸⁶ Olin – Scheller (2006): s.234.

⁸⁷ Olin – Scheller (2006): s. 234ff.

⁸⁸ Sjöberg, Birthe. (1999): *Dramatikanalys. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

därför delar hon analysen i olika delar. Analysen kan, enligt Sjöberg, ha bland annat följande startpunkter: handling, dramats öppning, dramats ”värld” och sociala ”ordning”, huvudpersonernas belägenhet, deras utseende och karaktärsegenskaper, scen- och spelplanvisningar, dramats vändpunkter, repliker, pauser mellan scener och akter, dramats slut och andra infallsvinklar. Även dessa utgångspunkter i en dramaanalys kan betraktas som redskap för att förstå dramat.

5.3. Hur berättas ett drama?

Jensen menar att film och drama påminner om varandra eftersom ”appellerer de begge direkte til modtagerens syn og hørelse”.⁸⁹ Det betyder att dramat och filmen påminner om varandra när dramat iscensättes på teater. Jensen påpekar dock att det finns en skillnad mellan att se drama på teater och att läsa den som en bok. Både Jensen⁹⁰ och Sjöberg⁹¹, påpekar att dramatekst är framförallt skriven för att den ska framträdas på teater och därför skiljer den sig från till exempel en roman, en dikt från en dramatekst. Johansson menar att med tanke på att flera intryck är inblandade när man tittar på en film skiljer sig till exempel film från ett drama.⁹²

En dramatekst har flera tomma rum, påpekar Sjöberg.⁹³ Dessa tomma rum fylls med röster, kläder, rekvisita, kroppsrörelser osv. Johansson menar också att flera sinnen och flera intryck är inblandade medan man tittar på en film.⁹⁴ Sjöberg menar vidare att när man läser en dramatekst utmålades ett inre teatertrum. Dessa tomma rum ändras varje gång vi läser en dramatekst och på detta sätt ändras våra föreställningar om texten. Langer menar att läsaren skapar olika föreställningsvärldar om texten, att de ändras sig medan man läser.⁹⁵ Enligt Olin – Scheller ska målet med arbete med film i svenska inte ligga på hur texterna är berättade (narratologi) utan på hur film som text kan förstås av eleverna.⁹⁶ Därför vill jag även ta upp vad begreppet narratologi innebär.

⁸⁹Jensen, Borup Th.(1975): *Roman og drama bli'r til film*. Copenhagen. Nordisk Forlag.

⁹⁰ Jensen (1975): s. 122ff.

⁹¹ Sjöberg (1999): s.12f.

⁹² Johansson (2008).

⁹³ Sjöberg (1999): s.12f.

⁹⁴ Johansson (2008).

⁹⁵ Langer (2005).

⁹⁶ Olin – Scheller (2006).

5.4. Hur berättas en film?

Lothe menar att narrativitet finns presenterat inte bara i litteratur utan överallt omkring oss i form av olika kulturella uttryck.⁹⁷ Johansson menar att man tolkar texter med hjälp av olika intryck. Dessa intryck, påpekar han, finns i alla texter men de gestaltas olika i en typografisk text och i till exempel en film.⁹⁸ Begreppet narrativitet innebär hur en text berättas. I sin text om narrativitet använder sig Lothe av Gérard Genettes teori där han säger att:

Narration refers to how a text is written and communicated. The process of writing, of which narration is a trace, carries with it a number of narrative devices and combinations, which all contribute to constituting discourse.⁹⁹

Vidare i texten säger han också att man bör skilja ut författaren av texten och berättaren i texten.¹⁰⁰ Jag tolkar detta som att berättandet eller narrativitet omfattar både hur texten är skriven och hur den är berättad. Lothe menar också att det finns en viss skillnad hur olika texter är berättade. Filmen, till exempel, berättar man med hjälp av olika tekniska komponenter som till exempel "mise – en – scène"¹⁰¹ (ljus, kostymer, möbler), men också olika ljudeffekter, klipptechniken, toning, zoomning och liknande. Johansson påpekar att även färger, formen, karaktärer, miljöer och så vidare representerar filmens narratologi.¹⁰²

5.5. Drama blir film

McFarlane påpekar i sin bok att en litterär text och en film baserad på den är två skilda konstformer.¹⁰³ Begreppet som används när man skapar en film baserad på en tidigare skriven roman, novell, drama, eller artikel kallas adaptation.

⁹⁷ Lothe, Jakob (2000): *Narrative in Fiction and Film*. New York: Oxford.

⁹⁸ Johansson (2008).

⁹⁹ Lothe (2000): s.7f.

¹⁰⁰ Lothe (2000): s.7f.

¹⁰¹ Lothe (2000): s.30.

¹⁰² Johansson (2008). s.254.

¹⁰³ McFarlane, Brian (1996): *Novel To Film. An Introduction to the Theory of Adaptation*. London; Clarendon Press. s.3f.

Deborah Cartmell definierar adaptation med det som händer med en text när den blir filmatiserad. Det som sker när man adapterar en text till en film påverkar hur texten är berättad (narratologi) och reception, påpekar hon.¹⁰⁴

Olin – Scheller påstår att eleverna arbetar med film som jämförelse i skolan.¹⁰⁵ Detta innebär bland annat att de jämför ett drama med en film som är baserad på det, menar hon. Det betyder också att arbete med filmer baserade på en annan text är vanligt i ämnet svenska. Johansson påpekar dock hur viktigt det är att skilja mellan drama och film eftersom intryck i ett drama skiljer sig från intryck i en film.¹⁰⁶ Langer konstaterar att läsaren kan skapa olika föreställningsvärldar av två olika texter i fjärde och sista fasen i receptionsteori.¹⁰⁷ Det är i den här slutfasen då läsaren kan börja jämföra olika texter med varandra. Hon menar också att om läsaren inte har skapat föreställningsvärldar av båda texterna kan vara svårt att ”tillägna sig” dessa texter. I detta fall blir läsaren tvungen att gå tillbaka till texterna och skapa de föreställningsvärldarna som saknas, påpekar hon.¹⁰⁸

¹⁰⁴ Cartmell, Deborah & Whelehan, Imelda (1999): *Adaption from text to screen, screen to text*. London Routledge.

¹⁰⁵ Olin – Scheller (2006).

¹⁰⁶ Johansson (2008). s.254ff.

¹⁰⁷ Langer (2005).

¹⁰⁸ Langer (2005).

6. Analys

I den här delen tar jag upp frågor kring vad som händer när ett drama blir film och likheter eller skillnader som jag har hittat mellan dramat och filmen. Här analyserar jag två olika texter och jämför dem med varandra. Detta för att undersöka hur de olika texterna inbjuder läsaren respektive tittaren att skapa olika föreställningsvärldar beroende av mediernas art samt hur texterna kan tillägnas och förstås. I den här delen använder jag mig av Langers receptionsteori¹⁰⁹ och Johanssons forskning och stödjer mig med olika exempel från dramat och filmen. På samma sätt kommer jag att stödja mig på teorier om narrativitet och adaptation i analysen av filmen och dramat *Romeo och Julia*.

6.1. Dramatext blir en film

Både Jensen¹¹⁰ och Sjöberg¹¹¹, anser att film påminner om dramatext men att det finns en viss skillnad i hur de här två texterna berättas. Johansson lyfter också fram skillnader mellan hur ett drama och hur en film är berättade.¹¹² I filmen använder man sig av till exempel olika klipp, bildkomposition, gestik och mimik, replik, musik och färg, menar Johansson. Man kan se att det finns vissa skillnader i scenerna mellan dramat och filmen *Romeo och Julia*. Första scenen i dramat är kortfattad. Det som läsare kan läsa av texten är att Sampson och Gregory kommer in på scenen med svärd och sköldar. Detta betyder att detaljerade beskrivningar av scenen saknas i dramat. Langers receptionsteori bygger på läsarens föreställningsvärldar om texten.¹¹³ Detta betyder att i den här scenen fyller läsaren sina föreställningsvärldar med hjälp av inre bilder. Här anvisas scenen med kursivt text där det står att Romeo kommer in med sin tjänare Balthazar. Balthazar kommer in på scenen med en fackla, en hacka och ett bräckjärn, medan i filmen tar Romeo en sten.

Filmerna berättas på ett annat sätt, menar både Johansson¹¹⁴ och Lothe.¹¹⁵ Det betyder att läsarens föreställningsvärldar påverkas beroende om man läser dramat eller ser filmen baserad

¹⁰⁹ Langer (2005).

¹¹⁰ Jensen (1975): s. 122ff.

¹¹¹ Sjöberg (1999): s.12f.

¹¹² Johansson (2008).

¹¹³ Langer (2005).

¹¹⁴ Johansson (2008).

¹¹⁵ Lothe (2000).

på den. I filmen kan man se en rörlig bild på en stad i dimman.¹¹⁶ Man kan se solen, dimman och människor som kommer in. Man hör samtidigt en lugn musik (som förekommer flera gånger i filmen) och en manlig röst som citerar en kort dikt i filmen.¹¹⁷ Det är dock en sonett som man kan läsa i dramat.¹¹⁸ I andra fasen i Langers receptionsteori skapar läsaren en bild om vad han eller hon tror att texten handlar om.¹¹⁹ Johansson påpekar att det finns flera intryck involverade i en film.¹²⁰ Detta kan man även observera i filmen *Romeo och Julia*. Det är tydligt att första scenen i dramat och filmen skiljer sig åt. Därmed kan även föreställningsvärldarna skilja sig åt.

Det finns en del förändringar som gjordes när dramat adapterades till film. Jag vill lyfta fram några av dessa förändringar. Cartmell påstår att adaptationen påverkar läsarens föreställningar om texten.¹²¹ Exempel på hur föreställningsvärldar utifrån dramat och filmen kan skilja sig åt vill jag visa med hjälp av några exempel:

* I dramat får man veta att Paris älskade Julia. Det kan utläsas ur texten i akt V scen tre då han kallar Julia för sin älskade. Paris säger också att han ska komma tillbaka till graven varje kväll för att där sörja över henne och gråta.¹²² I filmen saknas denna information.

* Romeo och Paris fäktas i dramat. Paris faller och säger att han vill vara begravd vid Julias kropp. Romeo lovar att göra det. Utifrån texten kan man föreställa sig att Romeo respekterar Paris eftersom han begraver Paris i samma grav som Julia.¹²³ I filmen lever Paris kvar.¹²⁴

* Filmregissören Zeffirelli tar bort viktig fakta från dramatexten i sin film och det är att Romeo faktiskt har dödat två personer.¹²⁵ Att ta bort en sådan information kan förändra föreställningen om hur Romeo är som person. Utifrån dessa tre exempel kan jag konstatera att det finns en del skillnader i dessa två texter. Dessa skillnader kan påverka byggandet av föreställningsvärldar.

¹¹⁶ Se bilaga 2. s.50.

¹¹⁷ Se bilaga 2. s.50.

¹¹⁸ Se bilaga 2. s.46.

¹¹⁹ Langer (1992).

¹²⁰ Johansson (2008).

¹²¹ Cartmel & Whelehan (1999).

¹²² Shakespeare (2003): s. 113.

¹²³ Se bilaga 2. s.49.

¹²⁴ Se bilaga 2. s.54.

¹²⁵ Se bilaga 2. s.49.

Både Johansson¹²⁶ och Lothe¹²⁷ påpekar att en filmtext berättar man med hjälp av olika tekniska komponenter som till exempel ”mise – en – scène” (ljus, kostymer, möbler), ljud, färger, ljus och så vidare. Det finns skillnader mellan hur dramat är berättat och hur filmen är berättad, påstår de. Lothe menar också att skillnader mellan dramat och filmen också finns i hur kläderna är beskrivna.¹²⁸ I filmen visualiseras till exempel gamle Capulets status med hjälp av kostymer. Han är klädd i kläder och har svärd i handen.¹²⁹ Detta kan tolkas som att han redan är förberedd för strid. I dramat kommer Capulet i nattskjorta¹³⁰ som kan tolkas att han blev avbruten i sin sömn. När man jämför dessa två texter kan man se att de skiljer sig åt. Dessa skillnader kan påverka läsarens föreställningsvärldar. Till exempel om den grafiska dramaten inte nämner skjortans färg, men på filmen har den färg, och den är blodröd, så kanske det kan påverka vilken riktning föreställningsbyggandet tar.

Jensen¹³¹, Sjöberg¹³² och Johansson¹³³ menar att ett drama och en film skiljer sig åt beroende på hur de berättas. Exempel på hur man berättar om samma sak på två olika sätt finns även i dramat och filmen *Romeo och Julia*. I ett klipp i filmen kan man se många olika människor som sitter på torget och säljer olika saker.¹³⁴ Scenen påminner om ett torg där man brukar sälja grönsaker och frukt. När striden på torget börjar kan man se hur folket från torget springer och skriker. Scenen är snabb och rörig. När bråket mellan Montagues och Capulet börjar då börjar människorna som sålde sakerna på torget slänga olika föremål på varandra.¹³⁵ Denna scen finns också i dramat men är berättad på ett annat sätt. Den är berättad med scenanvisning och med replikerna:

Tre eller fyra stadsbor in med påkar eller hillebarder.

Stadsborna: Påkar, yxor och hillebarder! På dem! Slå ner dem! Ner med Capulets! Ner med Montagues!¹³⁶

¹²⁶ Johansson (2008).

¹²⁷ Lothe (2000): s.30.

¹²⁸ Lothe (2000): s.10 och s.27.

¹²⁹ Se bilaga 2. s.52.

¹³⁰ Shakespeare (2003): s.16.

¹³¹ Jensen (1975): s. 122ff.

¹³² Sjöberg (1999): s.12f.

¹³³ Johansson (2008).

¹³⁴ Se bilaga 2. s.50.

¹³⁵ Zeffirelli (1968).

¹³⁶ Shakespeare (2003): s.16.

I det här exemplet har Shakespeare använt sig av replikerna att beskriva händelser vid torget. Skillnader mellan dramat och filmen i den här scenen är att i filmen finns många flera människor på torget än vad som beskrivs i dramat. Det betyder att texterna i den här scenen inbjuder läsaren att bygga olika föreställningsvärldar.

Det finns även likheter mellan replikerna i filmen och dramat i min undersökning och det är när Romeo kommer in i graven och vänder sig mot Tybalt. I dramat beskrivs det med repliken:

Tybalt, där ligger du i blodig svepning.
O kan jag göra dig en större tjänst
Än att förinta den som var din ovän
Med samma hand som skar itu din ungdom?
Förlåt mig, frände!¹³⁷

I filmen berättas den med en scen av en grav och repliken¹³⁸:

Tybalt. är du i blodig svepning där? Vad större tjänst kan jag bevisa dig än att med samma hand som drap din ungdom förkorta dens, som var din fiende? Förlåt mig, frände!¹³⁹

Filmreplikerna i den här scenen liknar dramats och det betyder att filmproducenten använde den ursprungliga texten från dramatexten även i sin film. Frågan är varför Zeffirelli valde att använda samma repliker från dramat i sin film och vad detta har för betydelse av tolkningen av föreställningsvärlden om texterna? Skulle läsaren av filmtexten kunna föreställa sig delar av filmen på samma sätt som han eller hon föreställer sig dramatexten? I detta fall skulle föreställningsvärldarna kanske kunna påminna om varandra. Eller inte? Johansson menar att dramats intryck skiljer sig från filmens.¹⁴⁰ Därför kan man säga att även föreställningsvärldarna av dramat och av filmen i den här scenen förmodligen skiljer sig åt bland annat på grund av att filmen inbjuder andra berättartekniska komponenter (ljus, ljud, kläder osv.) än dramat.

Sjöberg lyfter fram skillnader mellan att se dramat på en scen och att läsa den som text.¹⁴¹ Som läsaren blir man tvungen att själv visualisera scenen. Johansson säger också att ett

¹³⁷ Shakespeare (2003): s.116.

¹³⁸ Se bilaga 2. s.54.

¹³⁹ Zeffirelli (1968): 1:57:52 - 1: 58:39.

¹⁴⁰ Johansson (2008).

¹⁴¹ Sjöberg (1999): s.12f.

skrivet drama skiljer sig från en film.¹⁴² När man läser, å andra sidan kan scenen i dramatexten avslöja lite mer om själva handlingen. Som exempel kan jag ta en av scenanvisningarna i *Romeo och Julia*. På sid. 13 i akt I, scen 1¹⁴³ står det skrivet att Sampson och Gregory, från Capulets, kommer in med svärd och sköldar. Här kan man föreställa sig att något bråk eller liknande kommer att hända. För mig betyder det att även här kan man som läsare använda sig av olika föreställningsvärldar för att få en bild om texten dvs. hur svärderna och sköldarna ser ut, eller vilka kläder de här personerna har på sig lämnas åt läsarens fantasi. Nästa steg i min undersökning blir att se hur skillnaderna eller likheterna mellan dramat och filmen kan påverka läsarens föreställningsvärldar.

6.2. Skillnader och likheter mellan dramat och filmen

I första fasen i Langers receptionsteori skapas det första intrycket om texten.¹⁴⁴ Det betyder att i den här fasen skapar läsaren inledande uppfattningar och antaganden om texten. Med följande exempel vill jag visa hur det speglar sig i filmen och dramat *Romeo och Julia*. Dramat börjar med prologen i form av Shakespeares sonett¹⁴⁵. I dramat kan läsaren med hjälp av sin föreställningsvärld uppfatta hur personen som läser prologen ser ut eftersom han eller hon inte är beskriven med ord. Johansson menar att intryck av filmen förstärks av bland annat olika ljud.¹⁴⁶ Filmen börjar med prologen som inte är Shakespeares sonett. I filmen kan man höra en manlig röst. Man kan se en stad i dimma, solen som försöker tränga sig fram från dimman och texten av den översatta prologen.¹⁴⁷

Både dramat och filmen börjar med en prolog som kort beskriver handlingen. Därför kan jag konstatera att läsaren kan ana om vad dramat och filmen kommer att handla om. Det är föreställningsvärldar om personen som inleder texterna som kan skilja sig åt. I filmen inbjuds läsaren skapa en föreställningsvärld som går ut på att det är en man som läser prologen för att man hör en manlig röst. Johansson menar att i filmen kan läsarens intryck förstärkas av bland

¹⁴² Johansson (2008).

¹⁴³ Shakespeare (2003): s.13.

¹⁴⁴ Langer (2005).

¹⁴⁵ Runeberg (2009): *Shakespeares sonett* [Hämtat: 2009-04-10]. <http://runeberg.org/sonetter/inlednin.html>

¹⁴⁶ Johansson (2008).

¹⁴⁷ Se bilaga 2. s.50.

ljud, bilder och så vidare.¹⁴⁸ I dramat kan läsaren föreställa sig både en man eller en kvinna eftersom den informationen saknas. Det betyder att föreställningsbyggandet kan skilja sig åt i dessa två texter.

I andra fasen i Langers receptionsteori är läsaren fängslad av textens berättelse och läsaren skapar en bild om vad han eller hon tror att texten handlar om.¹⁴⁹ Johansson påpekar dock att film som text skiljer sig från ett drama på det sättet att flera intryck är inblandade medan man ser på en film.¹⁵⁰ Det finns flera skillnader mellan dramat och filmen *Romeo och Julia*. Filmen är inspelad på en DVD, medan dramat är skrivet som en typografisk text. Bilden på dramats framsida skiljer sig också åt från filmens första sida (fodralets framsida). I dramat kan man se en teckning, dvs. en illustrerad bild, medan på filmens första sida kan man se två av filmens skådespelare som står och håller om varandra. Även händelseförloppet skiljer sig mellan dramat och filmen *Romeo och Julia*. En detaljerad beskrivning mellan två olika scener i dramat och filmen finns bifogade till detta arbete som bilaga 2. Med tanke på att bland annat handlingsförloppet och karaktärerna i dessa två texter skiljer sig åt kan det resultera i att olika läsare skapar olika föreställningsvärldar.

Langers menar att föreställningsvärldarna omfattar också det man känner medan man läser en text.¹⁵¹ Johansson menar att läsarens känslor påverkas av olika intryck av olika texter.¹⁵² Jag vill ge ett exempel på hur föreställningsvärldarna skiljer sig av i dessa två texter. I filmen kan man höra en manlig röst skrika ”Här kommer Capulets folk” och efter en stund ”Tybalt. Capulets frände”.¹⁵³ Man kan inte se om det är någon från andra skådespelare som skriker eller om rösten är tillagt i efterhand. I det här fallet kan man få en känsla av att det är någon i filmen som skriker. I dramat står det kursivt skrivet ”Tybalt in”¹⁵⁴ och det hörs bara tystnaden medan man läser. Här inbjuds läsaren föreställa sig en människa som kommer in på scenen utan att någon säger det. Känslan av hur människan som kommer in på scenen i filmen ser ut förstärks med olika ljud, bild och färger.

¹⁴⁸ Johansson (2008).

¹⁴⁹ Langer (2005).

¹⁵⁰ Johansson (2008).

¹⁵¹ Langer (2005).

¹⁵² Johansson (2008).

¹⁵³ Zeffirelli (1968).

¹⁵⁴ Shakespeare (2003).

I tredje fasen i Langers receptionsteori börjar läsaren skapa olika lärdomar som kan användas eller erfaras och kopplas till sina tidigare erfarenheter eller eget liv. Det finns en scen i filmen och dramat som kan illustrera hur läsaren kan påverkas av egna erfarenheter. Här är det karaktäriseringen som är i fokus, det vill säga hur karaktärerna är berättade. I första scenen i filmen, till exempel, zoomar kamera och fokuserar på fru Montague. Hon böjer sig ner för att hjälpa en sårad man. I nästa klipp kramar hon om skådespelaren som föreställer hennes make. Kamera zoomar här hennes ansiktsdrag. Med hjälp av kameraklipp och ansiktsuttryck kan man skapa en uppfattning om henne som en älskad fru och en god, kärleksfull maka. För att läsaren ska kunna koppla sina föreställningsvärldar från filmen till livet krävs det att läsaren kan kopplar den här bilden av fru Montague till någon som läsaren känner i det verkliga livet. Langer påpekar att den här fasen inte används lika mycket som andra faser och att det kan bero på att läsaren inte kan koppla sina föreställningsvärldar från texter till livet. Den här scenen i dramat ser annorlunda ut eftersom Benvolio har längre repliker i dramat än i filmen. Här kan läsaren få veta lite mer om Benvolio som person.¹⁵⁵ Detta betyder att man fokuserar på olika karaktärer i dramat och filmen. Resultatet kan bli då att läsaren skapar en föreställningsvärld som han eller hon kopplar till livet, men inte kopplar den till fru Montague utan till Benvolio.

Medan vi läser texter skapar vi olika föreställningar om texten, menar Langer.¹⁵⁶ Hon påstår också att läsaren skapar mer förståelse om texten i fjärde fasen där han eller hon ”reflekterar, tolkar eller på ett annat sätt reagerar på texten”. Johansson menar att läsaren reagerar olika på olika texter eftersom flera intryck är inblandade medan man ser på en film.¹⁵⁷ I scenen i dramat blir striden mellan Montagues och Capulets avbruten av prinsen som kommer med sitt följe.¹⁵⁸ Uppgiften om hästen saknas, det står dock kursivt skrivet att han kommer in på scenen med sitt följe. Här kan man tänka sig följande frågor: Var bor prinsen? Hur stort är Verona? Vem påminner prinsen mig (läsaren) om? I filmen blir striden också avbruten av prinsen, men han kommer in på scenen ridande på en vit häst. Det här exemplet visar att läsarens föreställningsvärldar kan skilja sig åt. Det utesluter dock inte att läsaren kan ställa samma frågor i båda texterna eftersom i den här fasen befinner sig läsaren utanför texten, men man får mer information om karaktärerna medan man ser en film.

¹⁵⁵ Bilaga 2. s.47.

¹⁵⁶ Langer (2005).

¹⁵⁷ Johansson (2008).

¹⁵⁸ Shakespeare (2003).

I den här fasen brukar läsaren också ”döma (ibland på förhand) ett verk efter hur det är sammansatt”.¹⁵⁹ I det här fallet kan man tänka sig följande frågor: Är det inte så typiskt att prinsens måste komma ridande på en vit häst (här finns alltså en sagoanknytning)? Det som läsaren eventuellt skulle kunna fundera över är om den vita hästen och prinsens som kommer in ridande på scenen påminner om något som läsaren har läst i en annan text eller sett i en annan film. För att kunna få svar på dessa frågor måste läsaren ta avstånd från texten, menar Langer.¹⁶⁰

¹⁵⁹ Langer (2005).

¹⁶⁰ Langer (2005).

7. Resultat och diskussion

Det här kapitlet består av två olika delar. I första delen tar jag upp likheter och skillnader i dramat och filmen *Romeo och Julia*. I andra delen diskuterar jag vad styrdokumentet säger om att arbeta med drama och film i skolan och hur det kan kopplas till Langers receptionsteori. Jag avslutar diskussionen med en tänkbar vidare forskning.

7.1. Flera likheter eller skillnader?

Olin – Scheller konstaterar att man arbetar med ett vidgat textbegrepp i skolan.¹⁶¹ I det sammanhanget analyserar, tolkar, diskuterar eller på något annat sätt arbetar eleverna med olika texter. Ett av strävansmålen med att arbeta med texter på olika sätt är att eleverna ska få en förståelse av texterna.¹⁶² Langer påpekar att läsaren skapar förståelse av texten när han eller hon på olika sätt arbetar med den.¹⁶³ Olin – Schellers avhandling visar dock att det uppstår ett antal problem när man arbetar med ett vidgat textbegrepp. Hon menar att eleverna som inte förstår texten oftast återberättar handlingen. Johansson påpekar att det är viktigt att skilja på ett drama från film baserad på dramat med tanke på att flera intryck är involverade medan man ser en film.¹⁶⁴ Resultatet i min undersökning visar att föreställningsbyggandet kan skilja sig åt vid tillägnelsen av dramatext och filmtext. Det finns en del likheter mellan dramat och filmen *Romeo och Julia* men skillnaderna dominerar. En av Zeffirellis mål med filmen var att filmen skulle ligga nära dramat med tanke på hur mycket han ville behålla av dramatexten i sin film. Jag kan dock konstatera att även små skillnader kan påverka det sätt på vilket läsaren styrs i byggandet av föreställningsvärldar. Flera exempel på hur dramas och filmens handling skiljer sig är beskrivna i bilaga 2 i detta arbete. Resultatet i min uppsats visar också att det inte är enbart handlingen som kan skilja sig åt utan även karaktärerna, scenbeskrivningar, fokus på olika karaktärer och så vidare.

¹⁶¹ Olin – Scheller (2006).

¹⁶² Skolverket (2009)a.

¹⁶³ Langer (2005).

¹⁶⁴ Johansson (2008).

Både Cartmell och Johansson menar att texternas narratologi och läsarnas reception påverkas när man adapterar ett drama till en film.¹⁶⁵ Skillnaderna mellan dramat och filmen *Romeo och Julia* är tydlig. Resultat i min undersökning visar att dramat och filmen är två olika texter eftersom de berättas på olika sätt och på grund av att läsaren kan skapa olika föreställningsvärldar om den. Därför betraktar jag, med stöd av McFarlane¹⁶⁶, dramat och filmen *Romeo och Julia* som två skilda konstformer. Frågan är då hur man kan arbeta med dramat och filmen *Romeo och Julia* i skolan?

7.2. Från läsning till förståelse

Innan jag började skriva denna uppsats trodde jag att det skulle vara enkelt att sammanfatta texterna i en kort berättelse. Min uppfattning har ändrats eftersom jag hade svårt att återberätta vissa delar i dessa texter. Oftast var jag tvungen att berätta det jag läste genom att utforska min föreställningsvärld om texten. Till exempel första scenen i dramat börjar med en scenanvisning. Här beskrivs med ord hur två män kommer in med sköldar och svärd. Jag kunde inte låta bli att se mig själv sitta på en teater. Min föreställning byggde på två skådespelare som kommer in på teaterscenen. Jag tänkte speciellt på deras fotsteg och något som liknar metalljud. Detta var min bild i huvudet medan jag läste dramat. Sjöberg säger att en dramatekst är ”en beskrivning av en fiktiv teaterföreställning” och den är fiktiv eftersom den inte är verklig föreställning men att den kan bli verklig.¹⁶⁷ I filmen hörde jag ett metalljud men såg ingenting eftersom kamera zoomade skådespelarnas ansikte. Jag skapade en föreställningsvärld av texten med hjälp av det jag läste tidigare i dramat och det jag såg på filmen och föreställde mig en bild av att det måste vara svärd. Som jag skrev tidigare i det här arbetet anser Langer att förståelse av texterna ändras medan läsaren rör sig genom texten.¹⁶⁸ I det här fallet betyder det att läsarens tidigare erfarenheter av texterna sammansmälter med byggandet av nya föreställningsvärldar. Textförståelse skapas ”under läsandet, under en senare diskussion eller när man i efterhand skriver om, eller reflekterar över verket”.¹⁶⁹ Olin – Scheller påpekar dock att eleverna inte kan bygga de här nya föreställningsvärldarna.¹⁷⁰

¹⁶⁵ Cartmell & Whelehan (1999).

¹⁶⁶ McFarlane (1996).

¹⁶⁷ Sjöberg (1999): s.12f

¹⁶⁸ Langer (1992), s. 39f.

¹⁶⁹ Langer (2005), s.35.

¹⁷⁰ Olin – Scheller (2006).

Därför, som Langer menar¹⁷¹, bör eleverna som läsare återgå till texterna och försöka skapa de föreställningsvärldar som de saknar.

Johansson påpekar att ett drama och en film är två olika konstformer.¹⁷² Olin – Scheller beskriver, i sin avhandling, olika problem med att arbeta med film i skolan.¹⁷³ Hon menar att eleverna som inte kunde koppla två texter till varandra återberättade handlingen i den ena. När eleverna arbetade med ”film som illustration”, kunde de inte fördjupa sina resonemang om texterna och därför kunde de inte skapa en djupare förståelse om texterna. I andra exemplet, när eleverna arbetade med ”film som utfyllnad”, låg fokus på upplevelse om filmen inte på filmtextens förståelse. Det betyder att eleverna behöver ”gå tillbaka till texterna och försöka börja konstruera föreställningsvärldar”¹⁷⁴. I tredje fallet, i ”film som jämförelse”, diskuterade eleverna om en text som de inte har läst. Därför kunde inte eleverna få en förståelse om texten som de egentligen har läst. Jag undrar om eleverna från Olin – Scheller avhandling har uppnått de kriterier som beskrivs i styrdokumentet. Resultat i min uppsats visar att arbete med två olika texter är komplicerat. Eftersom föreställningsvärldar och berättandet mellan dramat och filmen kan skilja sig åt bör eleverna få arbeta ingående med båda texterna. Vad som krävs av att eleverna ska kunna för att få betyg godkänd, Väl godkänd eller Mycket väl godkänd i svenska beskrivs i betygskriterier.

För betyget godkänd i Svenska A, till exempel, skall eleven bland annat kunna ”sammanfatta huvudinnehållet i olika slags texter.” Begreppet ”sammanfatta huvudinnehållet i olika slags texter” kan tolkas på olika sätt. Här står inte beskrivet om det innebär också att förstå texten. Resultatet i min undersökning visar att huvudinnehållet i dramat *Romeo och Julia* och filmen baserad på det skiljer sig åt. Eftersom Johansson påpekar att ett drama och en film skiljer sig från varandra¹⁷⁵ kan jag dra för slutsats att även förståelse av dessa två texter kan skilja sig åt. Langer menar att läsaren kan skapa förståelse om en text genom att analysera, tolka, skriva eller diskutera om den. Hon påstår att när man bearbetar en text rör man sig mellan olika faser i sina föreställningsvärldar. Detta leder till att man skapar en förståelse om texten, menar hon. Därför kan läsaren som ”sammanfattar huvudinnehållet av en text” få en ”förståelse” om texten.

¹⁷¹ Langer (2005).

¹⁷² Johansson (2008).

¹⁷³ Olin – Scheller (2006).

¹⁷⁴ Olin – Scheller (2006): s.230ff.

¹⁷⁵ Johansson (2008).

För betyget Väl godkänd i Svenska A skall eleven kunna: ”läsa även mer avancerade texter av olika slag” och ”relatera det lästa till sina kunskaper och erfarenheter och reflektera över innehåll och form.”¹⁷⁶ Johansson menar att läsarens intryck av ett drama och en film kan skilja sig åt. Därför betraktar han dessa två texter som två olika konstformer.¹⁷⁷ Om man kopplar det till Langers receptionsteori kan man se att i slutfasen, fas fyra, börjar läsaren reflektera över textens innehåll och form och relatera det lästa till sina erfarenheter och kunskaper. I den här fasen skapar läsaren en djupare förståelse om texten, menar Langer.¹⁷⁸ Resultatet av min uppsats visar att texterna skiljer sig åt och att föreställningsvärldar i dramat och filmen också kan skilja sig åt. För att kunna få förståelse om båda texterna och för att kunna relatera texterna till sina erfarenheter eller kunskaper bör läsaren skapa olika föreställningsvärldar om både dramat och filmen.

I betygskriterier för godkänd i Svenska B skall eleverna bland annat kunna tillägna sig olika texter och uppleva dem.¹⁷⁹ Langer menar att när läsaren rör sig mellan olika föreställningsvärldar skapar han eller hon förståelse om texten.¹⁸⁰ Begreppet ”tillägna sig olika texter” är svårtolkat, tycker jag. En av tolkningarna kan vara att man tillägnar sig texter genom förståelse av den.¹⁸¹ Olin – Scheller menar att man kan arbeta med film i skolan på tre olika sätt bland annat att jämföra två texter med varandra.¹⁸² Därför kan jag tolka det som att man kan tillägna sig texter på olika sätt som kan bero på olika intryck och olika föreställningsvärldar av texterna. Detta betyder att textförståelse kan skapas på många olika sätt.

Frågan är då hur ett undervisningsavsnitt där jämförelse mellan två texter står i centrum ser ut? Resultatet av min undersökning visar att det kan finnas flera olika föreställningsvärldar av dramat och filmen *Romeo och Julia*. Om elever som arbetar med olika texter i skolan inte får förståelse av texterna kan det innebära att de inte kan tillägna sig dessa. Medan man läser flätas läsarens känslor, erfarenheter och värderingar ihop med texten. Med hjälp av texterna skapar läsaren en ny värld av erfarenheter och kunskaper. Langer menar att genom olika

¹⁷⁶ Skolverket (2009)b.

¹⁷⁷ Johansson (2008).

¹⁷⁸ Langer (2005).

¹⁷⁹ Skolverket (2009)c.

¹⁸⁰ Langer (2005).

¹⁸¹ Johansson (2008).

¹⁸² Olin – Scheller (2006).

föreställningsvärldar kan eleverna skapa en djupare förståelse om texterna.¹⁸³ Därför bör arbetet om hur eleverna kan skapa olika föreställningsvärldar få en större plats i skolan.

7.3. Vidare forskning

Med tanke på att det finns flera versioner av filmen kan det vara intressant att jämföra även en annan film med dramat. Det finns en version som är en lite modernare film, inspelat på 1990-talet. Det är en filmatisering av *Romeo och Julia* av Baz Luhrmann.¹⁸⁴ I den här versionen kan åskådarna se ett modern drama som utspelas i det moderna samhället någonstans i USA. Julia spelas av den populära skådespelerskan Claire Danes och Romeo spelas av den lika populära Leonardo DiCaprio. Det som skulle vara intressant att analysera är hur eleverna skapar olika föreställningsvärldar av den här versionen av *Romeo och Julia*. Man kan kanske prata om kontexten, om elevernas reception eller hur de förstår olika föreställningsvärldarna av den här filmen.

¹⁸³ Langer (2005).

¹⁸⁴ IMDb (2009): *Romeo and Juliet* [Hämtat: 2009-04-12]
<http://www.imdb.com/title/tt0063518/>

Litteraturförteckning

Skrivna källor:

Andersson, Lars Gustav och Hedling, Erik (1999): *Filmanalys, en introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Cartmell, Deborah & Whelehan, Imelda (1999): *Adaption from text to screen, screen to text*. London: Routledge.

Hapgood, Robert (1998): *Popularizing Shakespeare. The artistry of Franco Zeffirelli*. I Boose, E. Linda & Burt, Richard: *Shakespeare the movie. Popularizing the plays on film, tv and video*. London: Routledge.

IMDb (2009): *Romeo and Juliet* [Hämtat: 2009-04-12]

<http://www.imdb.com/title/tt0063518/>

Jensen, Borup Th.(1975): *Roman og drama bli ´r til film*. Copenhagen: Nordisk Forlag.

Johansson, Christer (2008): *Mimetisk syskonskap. En representationsteoretisk undersökning av relationen fiktionsprosa – fiktionsfilm*. Stockholm. US – AB. [Hämtat 2009-02-14 från <http://www.diva-portal.org/su/theses/abstract.xsql?dbid=7447>]

Langer, Judith A. (1992): ed. *Literature instruction. A focus on student response*. Urbana.

Langer, Judith A. (2005): *Litterära föreställningsvärldar*. Göteborg: Daidalos.

Lothe, Jakob (2000): *Narrative in Fiction and Film*. New York: Oxford.

Malmgren, Gun (1999:585): Litteraturreception och litteraturdidaktik, *Tekstblikk – rapport fra forskersymposium i nordisk nettverk for tekst- og litteraturpedagogikk*. TemaNord Utdanning.

Malmström, Sten, Györki, Iréne och Sjögren, Peter A. (2003): *Bonniers svenska ordbok*. Stockholm: Bonniers.

McFarlane, Brian (1996): *Novel To Film. An Introduction to the Theory of Adaptation*. London; Clarendon Press.

Olin - Scheller, Christina (2006): *Mellan Dante och Big Brother*. Karlstad: Karlstads universitet.

Runeberg (2009): *Shakespeares sonett* [Hämtat: 2009-04-10]

<http://runeberg.org/sonetter/inlednin.html>

Shakespeare, William (2003): *Romeo och Julia*. Översättning av Göran O. Eriksson. Stockholm: Ordfront.

Sjöberg, Birthe. (1999): *Dramatikanalys. En introduktion*. Lund: Studentlitteratur.

Skolverket (2009)a; *Ämnets syfte, Mål att sträva mot och Ämnets karaktär och uppbyggnad* [Hämtat: 2009-03-09]

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=8&skolform=21&id=SV&extraId=>

Skolverket (2009)b; *Betygskriterier Svenska A* [Hämtat: 2009-03-09]

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=17&skolform=21&id=3205&extraId=1585>

Skolverket (2009)c; *Betygskriterier Svenska B* [Hämtat: 2009-03-09]

<http://www3.skolverket.se/ki03/front.aspx?sprak=SV&ar=0809&infotyp=17&skolform=21&id=3206&extraId=1585>

Östbye m.fl. (2004): *Metodbok för medievetenskap*. Trelleborg: Liber.

Film:

Zeffirelli, Franco (1968): *Romeo and Juliet*. BHE film and Paramount Pictures.

Bilaga 1

Filmscener:

1. Houses of Dignity
2. Sad Hours
3. A Mother's Desire
4. Talk of Dreams
5. Beauty
6. Love sprung From Hate
7. Sweet Goodnight
8. Friar Consents
9. "Commend me to the lady"
10. Impatience
11. A life For a Life
12. Price of blood
13. The lark sings
14. So worthy a gentleman
15. Desperate deception
16. Lovers farewell
17. A Gloomy Peace
- 18 End Credits.

Bilaga 2

Dramat

I den här delen ska jag beskriva hur dramat är berättad. Scenerna i dramat saknar namn men är markerade i scener som en del av olika akter dvs. ”Akt I, Scen 1” och ”Akt V, Scen 3”.

”Akt I, Scen 1”

Texten börjar med prologen som beskriver handlingen i dramat. Jag citerar:

Två starka släkter fläckar med sin splittring
Det ljuvliga Verona där vi spelar.
En gammal fejd slår upp i ny förbittring
Som stadens endräkt åter sönderdelar.

Ett kärlekspar som kalla stjärnor skiljer
Tar sina liv till följd av fiendskapen.
Först sörjande kan deras två familjer
Med sina barn begrava sina vapen.

En dödsmärkt kärleks väg mot undergång,
Föräldradårskap, dråp och vedergällning,
En kärleksnatt som bryts av fågelsång
Är innehållet i vår föreställning –

Och när jag missat något av det hela
Så får ni resten när ni ser oss spela.¹

Den riktiga scen 1 börjar med en förklaring som säger att Sampson och Gregory, från Capulets, kommer in med svärd och sköldar. De pratar med varandra. Här kan man läsa om hur Gregory retas med Sampson, han leker med språket. Sampson säger: ”Du, Gregory, oss sätter de sig inte på.” Gregory svarar: ”Nej. Då blev vi ju påsatta.”²

¹ Shakespeare (2003): s.13

² Shakespeare, (2003): s. 13

Hela stycket nummer två i scen 1 handlar om hur Sampson och Gregory leker med språket. I slutet av samma stycke säger Gregory att Montague kommer.

Stycket 3 i scen 1 börjar med meningen: "Abram och en annan betjänt in." Efter det kommer dialogen mellan Sampson och Gregory. I sjätte raden säger Gregory att han ska rynka pannan åt Abram och den andra betjänten. Sampson svarar då att han tänker bita sig i tummen åt dem. Vidare i texten kan man läsa av att Sampson och Gregory vågar bråka ännu mer när de ser att Tybalt är på väg in. De säger så här:

Gregory Muckar ni gräl, herre?

Abram Gräl, herre? Nej, herre

Sampson För i så fall ställer jag upp. Jag tjänar en lika bra karl som ni.

Abram Ingen bättre.

Sampson Kanske inte.

Benvolio in.

Gregory avses till Sampson Säg bättre. Där kommer en släkting till Capulet.

Sampson Bättre, herre.

Abram Du ljuger!

Sampson Dra om ni är män. Gregory kom ihåg ditt specialslag!

De fäktar.

Benvolio Bryt galningar! Ni är inte kloka. Bort med svärden.

Tybalt in.

Tybalt Va, drar du svärd mot uselt tjänstefolk? Vänd dig Benvolio och se din död i synen.³

Tybalt och Benvolio börjar fäktas. Strax efter det börjar stadsborna skrika åt de här två. De vill slå ner både Capulets och Montague. I samma stund kan man läsa att gamle Capulet, Julias far, kommer in på scenen springande i nattrock och att hans fru kommer efter honom. I boken försöker fru Capulet övertala sin make att inte ta svärdet utan en krycka. Strax därefter kommer Montague och hans fru in på scenen. Fru Montague håller sin make och säger att hans ska lugna ner sig. Direkt efter att de pratar kommer in fursten Escalus in med följe. Han uppmanar folket att skingra sig, alla förutom Montague, hans fru och Benvolio.

I stycket nr 5 så finns bara de tre på scenen. De diskuterar om vad som hände. Benvolio förklarar hur det gick till med bråket på torget.

³ Shakespeare (2003). s.15-16

Fru Montague frågar efter Romeo. Benvolio berättar för henne att han såg Romeo tidigt på morgonen, men att Romeo undvek att prata med honom, gömde sig bland träden i skogen. Stycket 5 i scen 1 är lång, sträcker sig på nästan tre sidor. Här pratar Romeo och Benvolio om Romeos bekymmer. Romeo är olyckligt kär och han säger om den här kvinnan så här:

*Romeo Där sköt du bom, för hon är oträffbar.
Cupidos pil når inte fram. Hon har
Dianas kyla som ett kyskhetspansar;
Hon går med svala steg där andra dansar.
Hon trotsar både kärleksord och blickar,
och inte heller vill hon öppna skötet
För guld som kunde förföra ett helgon.
Å, hon är rik på skönhet; men det gör
att den förgår med henne när hon dör.⁴*

Benvolio råder Romeo att titta på andra flickor. Romeo upprepar flera gånger att han aldrig kommer att glömma henne. Benvolio svarar då att det är hans uppgift att få Romeo att glömma henne. Scen 1 slutar med att Romeo och Benvolio går ut.

”Akt V, Scen 3”

Scenen börjar med att Paris kommer in på scenen med sin page. Paris har blommor och luktvatten med sig. Han begär av pagen att gömma sig under en idegran, han vill inte vara sedd. Pagen skulle vissla om någon närmar sig graven. Paris går in mot graven och börjar sörja Julia. Efter en stund hör han pagen vissla. Paris gömmer sig.

Det är Romeo och Balthazar som kommer. Romeo ger ett brev till Balthazar. Det ska lämnas åt Romeos far när dagen gryr. Romeo vill inte bli störd av Balthazar och han hotar med döden. Romeo säger att han vill gå in för att ta farväl av sin hustru och att han vill ta en ring från hennes finger. Romeo verkar vara arg och säger åt Balthazar att han kommer sluka honom i bitar om han försöker stoppa Romeo.

⁴ Shakespeare (2003): s. 21

De tar farväl från varandra, men Balthazar gömmer sig i närheten av graven. I nästa stund öppnar Romeo graven och Paris ser honom. Paris säger att Romeo var orsaken till att Julia dog, att hon dog av sorgen efter sin döda kusin Tybalt. Han vill gripa honom eftersom Romeo inte får vistas i staden. Han kommer fram till Romeo och ber honom ge sig. Romeo vill inte bråka.⁵

Romeo och Paris fäktas. Paris faller och säger att han vill vara begravd vid Julias kropp. Romeo lovar att göra det. I en kort stund kommer Romeo ihåg att Paris ville gifta sig med Julia. På något sätt kan man läsa av att Romeo har respekt mot Paris. Han lägger Paris i graven. När han gör det får han syn på den döde Tybalt. Han kallar även honom för sin frände och samtidigt förbannar han handen som tog Tybalts liv dvs. sig själv. Det här stycket avslutas med att Romeo drycker ur en flaska och faller död.

I stycket 61 vaknar Julia. Balthazar och fader Laurence pratar om vad som har hänt. Eftersom Balthazar inte vågar gå in till Romeo gör Laurence det själv. Efter en kort stund vaknar Julia. Det här stycket är kort. Julia frågar efter Romeo och fader Laurence berättar att både Romeo och Paris är döda, att han kan hjälpa henne att bli nunna och lämna allt efter sig. Men Julia vägrar. Hon får syn på en bägare och antar att Romeo har druckit giftet. Bägaren är tom och Julia försöker med en kyss att stjäla giftet från Romeos läppar. Det hjälper inte och hon tar hans dolk och sticker den i sig. Hon faller ner. Här slutar den delen som jag vill jämföra i mitt arbete.

⁵ På sidan 115 kan man läsa mellan raderna att Romeo kallar Paris för vän. Och även vidare i deras dialog säger Romeo att han inte kom till graven för att bråka med någon annan förutom sig själv. Man börjar ana hans avsikt med besöket i graven.

Filmen

I den här delen ska jag beskriva hur filmen är berättad. Scenerna i filmen har olika namn dvs. ”House of Dignity” och ”Lovers Farewell”.

Scen 1. ”House of Dignity”

Filmen börjar med en bild på en stad som ligger i dimman. Man hör en manlig röst som börjar berätta och man ser den svenska texten på bilden:

Två nobla ätter av högsta frejd,
här i Verona, detta styckes scen
driven av gammalt hat till nyväckt fejd
där våld föder våld till allas men.
Ur dessa ätters olykssälla sköt
föddes ett par vars heta kärleksrus
och ömkansvärda öde äntligt slöt
den fejd som i spillror lagt dessa hus.⁶

Samtidigt rör sig kamera över staden, solen och sen över torget i staden. Folk börjar samla sig för att sälja grönsaker och frukt på torget. Några män på hästar kommer in i kameran vinkel och kamera rör sig vidare mot den soliga sidan av staden. Dagen börjar gry.

I nästa klipp försvinner dimman och man börjar höra röster från folket på torget. Efter en stund ser man några kroppar, man ser bara några ben komma in i kameran vinkel. Man hör skratt. En av de här människorna sparkar på en hund som ligger på gatan. Efter en stund ser man att de här människorna har likadana färger på kläderna. Jag får en uppfattning som att de tillhör samma gäng.

Så småningom ser man en kille till som skrattar och har kläder i samma färger. Jag drar för slutsats här, att han tillhör samma gäng som de andra.

Den ena säger att grälet bara är mellan deras herrar och de själva, deras tjänare. Pojken som går efter dem ser mer upptagen ut av sin smörgås än vad de andra två pratar om. Kameran förflyttar sig nu mot folket som står på torget och grönsakerna som ska säljas. Kamera vinklar

⁶ Zeffirelli (1968): 00:00:24 – 00:01:14

tillbaka till två herrar och man hör skratt. De säger nu att Montagues folk kommer och skrattet försvinner. Kameran förflyttar sig mot tre andra män klädda i andra kläder med blågråa färger. En av kvinnorna på torget hälsar dem välkomna.

Nu flyttar sig kameran tillbaka till de andra killarna i rödgula kläder. Här förstår jag för första gången att de här rödgulklädda måste vara Capulets. De pratar om att börja gräl.

Kameran förflyttar sig mot män från Montagues. De går nonchalant och tittar runt. Plötsligt zoomar kamera en tumme från Capulets män. Man ser att någon spottar och håller tummen uppe. De andra människorna stannar. Kameravinkeln flyttar sig mot några andra människor på torget. De vänder sig mot kameran. Detta uppfattar jag som att de vänder sig mot det som händer mellan Capulets och Montague. Man ser grimaser på deras ansikten. De uttrycker oro och bekymmer. Efter en liten stund ser man att kamera koncentrerar sig på de här andra två killarna, han som sträcker upp tummen och de andra från Montagues.

Medan de olika personerna i filmen pratar zoomar kamera deras ansikte. Även här ser man hur de grimaserar. Capulet utmanar mannen med tummen genom att förflytta sin kropp några steg fram mot den honom, han slickar sig om munnen och så vidare. Man ser att de pratar med varandra:

- Jag tjänar en lika god herre som ni.
- Inte bättre?
- Jo, en bättre.
- Ni ljuger.⁷

In i bilden kommer en av Capulets män springande och sträcker foten mot den gamle mannen av Montagues. Några från torget skriker medan Capulets män skrattar. En av Montagues hjälper den gamle mannen som har trillat efter att Capulets sträcker sin fot mot honom. Folk skriker igen och Capulets skrattar ännu högre. Nu går kameran med stor bild på Montagues igen. Man hör ett metalljud samtidigt som han säger ”Drag, om ni är karlar.”⁸

Efter en stund börjar striden. Kameran skiftar mellan olika människor från dessa två familjer. Striden är i fokus. Man hör skrikandet blandat med fokus på folkmassan. Nu kommer den yngre Montague mot folkmassan och uppmanar dem att hjälpa honom att få isär de som

⁷ Zeffirelli (1968): 00:02:24 – 00:02:36

⁸ Zeffirelli (1968): 00:02:49

fäktas. Han har ett svärd i handen. Alla stannar för en kort stund när han skriker, men så småningom fortsätter de med bråket. Efter en kort stund hör man att någon skriker ”Här kommer Capulets folk”⁹, men man ser inte vem som skriker. Kameran förflyttar sig mot ansiktena och speciellt på en av dem. Man hör rösten igen säga ”Tybalt, Capulets frände.”¹⁰

I nästa klipp börjar Tybalt prata och kamera visar hans ansikte i närbild. Han ser obehaglig och arg ut, tuff och uppmanande. Kameran visar att Tybalt vill bråka. Han står rakt mot kameran medan Benvolio står i sidled, nästan förberedd att komma ut från kameravinkeln. Benvolio säger att han inte vill bråka utan att han stiftar fred. Samtidigt lyfter han upp sin arm med svärdet i handen. Kameran står stilla på de här två och Tybalt svarar att man inte kan stifta fred med svärd i handen. Kamera byter vinkeln samtidigt som Tybalt byter ansiktsuttryck. Kameran fokuserar på hans ansiktsdrag. Någon i folkmassan skriker ”Capulets” och kameran följer efter en hatt som slängs i luften. Nu börjar de här slå varandra. Kamera förflyttar sig snabbt med korta klipp från den ena till den andra.

Kyrkklockorna hörs och kamera visar att en man slår i klockorna på kyrkan. Efter en stund ser man en stor dörr som öppnas och därifrån kommer folk in i ett hus. De springer efter vapen som ligger på bordet. Nu ser man även att en äldre man i annorlunda kläder skriker och tar till svärd. Han springer ut med de andra. Striden pågår och kamera zoomar fyra män från Montague som bär upp en sårad man. De springer längst gatorna mot ett hus.

Därifrån kommer en annan man i andra kläder och efter honom kommer en kvinna . man förstår nu att det måste vara Romeos föräldrar som vill se vad som händer. Kamera zoomar på kvinnans ansikte som ser bekymrad och orolig ut. Man hör någon skrika på engelska ”My sword” men den svenska texten saknas. Man ser gamle Montague stå i profil mot sin fru som försöker övertala honom att inte slåss. Hon håller om honom, kramar honom runt halsen och säger ”Tag ej ett steg för att fienden nå.” Några av deras tjänare kan man se stående bakom de här två. Man kan se deras ansikten.

Efter en stund springer gamle mannen, Romeos far iväg med sitt svärd i handen medan kyrkklockorna fortfarande ringer. Nu visar kamera torget från fågelperspektiv. Då och då

⁹ Zeffirelli (1968): 00:03:21

¹⁰ Zeffirelli (1968): 00:03:25

vänder kameran fokus mot folk på torget, de börjar också slåss genom att kasta grönsakerna och damm eller stenar på folket. Det görs med hjälp av små korta klipp.

I nästa klipp kommer prinsen ridande på en vit häst in i bilden. Man vet inte om det är prins men man antar det eftersom samtidigt som prinsen kommer in i kameravinkel hör man fanfarer. Man hör musik som låter som en marsch. Nu står prinsen i fokus, han uppmanar både Capulets och Montague att stå för svars och vill prata med dem enskilt. Kameran följer prinsen som lämnar scenen. Fru Montague undrar var Romeo var. Hon ser bekymrad ut.

Nästa klipp börjar med en lugnare musik och kamera flyttar sig mot en tom gata där Romeo kommer med en blomma i handen. Benvolio vill prata med honom och han ber Romeos föräldrar prata enskilt med honom. De går i väg och medan musiken höjs zoomar kameran Romeos ansikte. Han tittar uppåt mot kameran. Benvolio sätter sig på en mur och har en bok i handen. Musiken är fortfarande lugn och ljuvlig. Kamera byter vinkel mellan Benvolio och Romeo som sätter sig en bit bort. Musiken är långsam, scenerna är långsamma, kamera förflyttar sig långsamt från Benvolio till Romeo och tvärtom.

Romeo lägger sig ner på muren och kamera zoomar hans ansikte. Han ser ledsen ut, nostalgisk. Han har en blomma i handen som han rullar mellan fingrarna och tittar upp mot den blåa himlen. Benvolio är mild mot Romeo. Han pratar lugnt och milt. Men Romeo talar inte. Han reser sig upp. I nästa klipp kommer några människor in i bilden. Några bär på en sårad man, en kvinna gråter. Romeo stannar för att titta. Han ser besviken ut. Med ord uttrycker han sig att han redan vet vad som pågick medan han var borta med sina egna bekymmer. Romeo vänder ryggen mot kameran och vill gå därifrån. Han säger att "hatets makt är stor men att kärlekens makt är större." Medan han säger det kastar han blomman ner på gatan. Båda två går därifrån. Här slutar scen 1 i boken och här vill jag avsluta första scenen i filmen.

Scen 16. "Lovers' Farewell"

Scenen börjar med begravningen. Man ser folk som bär en kropp och man hör kyrkosång. En kille springer fram och gömmer sig bakom buskarna. Kamera zoomar in honom och man ser att det är Romeos tjänare. Kamera förflyttar sig mot Julia som ligger på båren. Man förstår att

det är Julias begravning. I en kameravinkling ser man att fader Laurence ler. Han tittar uppåt och försöker gömma sitt leende. Man förstår att han är nöjd med det han gjorde. Ingen misstänker något.

Julias mor kommer ner till kroppen och lägger tre röda rosor på den. Man ser Paris och Julias far i bakgrunden. Kroppen bärs in i kapellet, graven och Romeos tjänare rider i väg på sin häst. Efter en stund kommer han springande fram till Romeo. Tjänaren, som heter Balthazar, berättar för Romeo att hans hustru Julia är död. Musiken ändras här samtidigt som Romeos ansiktsuttryck ändras. Nu är musiken mörk och tung och sorgsen. Kamera fokuserar på Romeos ansikte. Kort efter det rider Romeo bort mot Julia. Balthazar följer efter honom. Man kan se en munk som står bredvid en åsna. Man förstår nu att munken är den som fader Laurence skickade iväg för att berätta för Romeo att Julia egentligen inte är död. De möts, men de ser inte varandra.

Det blir kväll när Romeo kommer fram till Julias grav. Musiken börjar bli lugnare igen, och långsammare. Romeo skickar iväg sin tjänare och ber honom leva lyckligt. Han går ensam in i Julias grav. Dörren till graven öppnar han med en sten. När han är inne i graven tar han en fackla och tittar runt. På en av bänkarna ser han Julia och bredvid henne Tybalt. Musiken är väldigt mörk och sorgsen nu. Kameran vinklar väldigt långsamt mellan olika kroppar som ligger i graven. Romeo pratar kärleksfullt med döda Julia, och efter en stund vänder han blicken mot den döde Tybalt. Hans ansiktsuttryck ändrar sig och Romeo ser väldigt ledsen och ångerfull ut.

Med ord berättar Romeo vad hans avsikt är. Han säger: ”Vad större tjänst kan jag bevisa dig än att med samma hand som drap din ungdom förkorta dens, som var din fiende?”¹¹ Med hjälp av dessa ord förstår man att det är Romeo själv som var Tybalts fiende och att han måste ta sitt liv om han vill döda Tybalts fiende. Han ber också om förlåtelse och vänder sig mot Julia igen. Romeo tar farväl från Julia, kysser henne och gråtande drycker ur en liten flaska. Kamera visar hans ansikte och ansiktsuttrycket visar att det gör ont. Med kramp i kroppen kommer han fram till Julias hand, lyfter upp den och kysser samtidigt som han säger att med en kyss han dör.

¹¹ Zeffirelli (1968): 01:58:13 - 01:58:31

Nu byter kameran vinkel och visar hur fader Laurence kommer fram. Balthazar, Romeos tjänare möter honom och berättar att han väntar där i buskarna, att han inte vågar visa sig för Romeo eftersom Romeo ville att han skulle rida iväg hem. Fader Laurence säger då att han går dit själv, man ser att han ser bekymrad ut. Han säger att han fruktar en "förskräcklig ofärd" och springer därefter mot Julias grav.

Man kan höra en ugglas och någons fotsteg. Fader Laurence hittar Romeo död och beklagar det som har hänt. I samma stund vaknar Julia ur sin sömn. Man kan se hennes hand långsamt röra sig. Musiken är lite livligare här. Så fort hon vaknar frågar hon efter sin make Romeo. Fader Laurence försöker hjälpa henne och han säger att högre makter har blandat sig in i deras planer. Vakterna är på väg, säger han, och försöker få Julia att gå därifrån. Men Julia frågar bara efter Romeo.

Snart ser Julia att Romeo ligger död bredvid hennes grav. Laurence vågar inte stanna kvar så han springer iväg och lämnar Julia kvar. Nu är scenen lång igen. Julia gråter och försöker dricka ur flaskan som Romeo hade i sin hand. Men flaskan är tom. Kamera står kvar på nära håll på Julia och Romeo. Musiken börjar bli häftigare och starkare här. Man hör Julia gråta.

Plötsligt hör man rösterna. Det låter som att någon närmar sig, men kamera fokuserar fortfarande på Julias ansikte. Nu ser man att en dolk ligger nära Romeo. Julia tar det i hand och man hör ett skarpt metalljud. Det ser ut som att Julia sticker dolken i sitt hjärta. Hon faller ner bredvid Romeo och lägger sitt huvud på hans bröst. Här slutar filmens scen.